

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Nová koncepce školní družiny
New concept of after-school club

Lenka Kocourková

Vedoucí práce: PhDr. Daniela Nováková, Ph.D.
Studijní program: B 7505 Vychovatelství
Studijní obor: Vychovatelství

2019

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Nová koncepce školní družiny potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 10. 4. 2019

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucí práce PhDr. Daniele Novákové, Ph.D. za odborné vedení, vstřícnost a cenné rady, které mi v průběhu zpracování bakalářské práce poskytovala. Poděkování patří také všem respondentům, díky nimž mohlo být realizováno výzkumné šetření.

ABSTRAKT

Tato práce se zabývá problematikou školních družin. Její teoretická část vymezuje pojem školní družina, charakterizuje vychovatelku, právní legislativu, specifika dítěte mladšího školního věku a především se věnuje problémovým jevům spojeným s činností a provozem školní družiny. Cílem této práce je pomocí dotazníkového šetření zjistit co nejvíce informací o tom, jak by si vychovatelé představovali ideální podmínky pro výkon svého povolání. Praktická část práce prezentuje výsledky výzkumného šetření, jehož cílovými respondenty byly vychovatelky a řeší otázky, jak by měla probíhat spolupráce vychovatelů s rodiči a jaká by měla být podpora ze strany vedení školy. Analýzou sebraných dat jsem získala potřebné odpovědi na výzkumné otázky, čímž jsem naplnila stanovený cíl mé práce – zjistila jsem, za jakých podmínek by se vychovatelům ve školních družinách ideálně pracovalo.

KLÍČOVÁ SLOVA

školní družina, vychovatel, dítě mladšího školního věku, volný čas

ABSTRACT

This Thesis deals with the issue of school clubs. Its theoretical part defines the concept of a school club characterizes the educator, the legal legislation, the specifics of the child of the younger school age and, above all, addresses problematic phenomena associated with the activity and operation of the school club. The aim of this work is to find out as much information as possible about how the educators would represent the ideal conditions for the pursuit of their profession. The practical part of the work presents the results of the research survey, whose target respondents were the educators and dealt with the questions of how the teachers' cooperation with parents a The collected data, I received the necessary answers to the research questions, which I fulfilled the stated goal of my work – I found out under what conditions the educators in school suites would ideally be working.

KEYWORDS

school club, educator, child of primary age, leisure

Obsah

Úvod.....	8
1 Školní družina.....	9
1.1 Obecná charakteristika.....	9
1.1.1 Školní družina – funkce, cíle a současná úloha	10
1.1.2 Aplikace požadavků pedagogiky volného času	13
1.2 Podmínky činnosti školní družiny	14
1.2.1 Materiální vybavení, prostředí a prostory.....	15
1.2.2 Vychovatelka	15
1.2.3 Režim dne, činnosti.....	18
1.3 Problémové jevy spojené s činností školní družiny.....	19
1.3.1 Zájmové zařízení x hlídací agentura	19
1.3.2 Podpora práce vychovatelek	20
1.3.3 Motivace	21
1.3.4 Povinnost plnění ŠVP	21
1.3.5 Skupinová práce.....	22
1.3.6 Finanční zabezpečení	23
1.3.7 Výchovné problémy.....	23
2 Mladší školní věk.....	25
2.1 Obecná charakteristika.....	25
2.2 Tělesný vývoj.....	25
2.3 Psychický vývoj.....	26
2.3.1 Rozumový vývoj.....	26
2.3.2 Citový vývoj	28
2.3.3 Sociální vývoj	30
2.3.4 Vývoj hry a zájmů.....	31
3 Shrnutí teoretické části	34
4 Výzkumné šetření.....	35
4.1 Cíle výzkumného šetření a formulace výzkumných otázek	35
4.2 Charakteristika výzkumného souboru	35

4.3	Metody výzkumného šetření.....	36
4.4	Vyhodnocení výsledků výzkumného šetření	36
	Závěr	54
	Seznam použitých informačních zdrojů	56
	Seznam tabulek.....	58
	Seznam grafů	59
	Seznam příloh	60
	Přílohy	61

Úvod

Názvem mé bakalářské práce je Nová koncepce školní družiny. Je tedy zřejmé, že se v této práci budu věnovat problematice školních družin. Důvodem k vybrání tohoto tématu je moje osobní zainteresovanost do dané problematiky. Již mnoho let pracuji jako vedoucí vychovatelka ve školní družině. Tudíž si všímám a pozoruji, jak se mnoho skutečností mění. Stejně jako v celém školském systému v průběhu let minulých došlo i v problematice školních družin k mnoha, nejen legislativním změnám. Z osobního, subjektivního hlediska musím říct, že se častěji setkávám s názory, které jsou spíše negativního charakteru v souvislosti s aktuálními trendy současné společnosti. Děti tráví ve škole a školní družině valnou část dne. Pracovní doba rodičů se prodlužuje a rodiče jsou nuceni ponechávat děti ve školách i jiných institucích, kde je o jejich děti po dobu výkonu povolání dobře postaráno. Tím pádem se školní družiny stávají jakousi „hlídárnou“ dětí. Práci vychovatelů není pouze „hraní“ či „hlídání“ dětí. Tato práce je občas velmi náročná, vyžadující specifické znalosti a dovednosti.

Rozhodla jsem se tedy zjistit, jak by si vychovatelé představovali ideální podmínky pro svou práci, jak by měla ideální školní družina vypadat, aby se vychovatelům za dobrých podmínek dobře pracovalo. Cílem této bakalářské práce je tedy zjistit pomocí výzkumného šetření to, jak by měla školní družina vypadat a fungovat vzhledem ke zkušenostem vychovatelů, kteří ve školních družinách v současné době pracují. Důležité jsou jejich vlastní zkušenosti a úzký kontakt se vzdělávací realitou. Výsledky šetření by poté mohly posloužit např. ředitelům základních škol k tomu, aby mohli vychovatelům vyjít vstříc, pokusit se pomoci realizovat jejich reálné a oprávněné požadavky, čímž by se jejich práce stala více efektivní.

Tato práce obsahuje dvě části, část teoretickou a část praktickou. V první části se zabývám pojmem školní družina – obecnou charakteristikou, podmínkami činnosti i problémovými jevy spojenými s její činností. Jednu kapitolu jsem věnovala charakteristice věkového období – mladší školní věk, jelikož právě tyto děti družiny navštěvují. Druhá část se zabývá výzkumným šetřením a metodami, jež byly v šetření použity. Praktická část je stěžejní pro získání nových poznatků k danému tématu s využitím kvantitativního šetření.

1 Školní družina

1.1 Obecná charakteristika

Touto kapitolou vysvětluji co je a k čemu slouží školní družina. Vymezení školní družiny není jednoznačné. Různé legislativní dokumenty a autoři uvádějí rozdílné definice nebo informace, které nepokrývají celou problematiku školní družiny.

Školní družiny jsou zařízením, které má v naší republice dlouholetou tradici. Požadavek soustavné výchovy dětí v době mimo vyučování se objevil v souvislosti se společenskými změnami koncem 18. a začátkem 19. století. Péče o děti po vyučování, kdy rodiče byli v práci, se objevila jako výchovný i sociální problém. Pracovní doba byla dlouhá a obvykle pracovali oba rodiče. Zpočátku tato péče vycházela z dobročinnosti různých spolků. Od roku 1931 se začalo používat označení družina. Teprve v roce 1948 se na základě školského zákona družiny staly součástí škol.

Školní družiny plní významnou úlohu pro žáky prvního stupně základního vzdělávání. Jsou součástí systému vzdělávání a pomáhají zabezpečovat žákům náplň volného času. *„Jsou to zařízení, kde se děti mladšího školního věku seznamují s možnou škálou zájmových aktivit, s jejich obsahem a formami. Nabídkou různých činností aktivizují děti, prohlubují jejich školní znalosti zájmovými činnostmi, rozvíjí jejich osobnost a zdokonalují jejich kompetence. Mají své poslání také v rovině sociální“* (Hájek in Hájek, Pávková, 2007, s. 7). Činnost družiny je určena přednostně pro žáky prvního stupně základní školy. K pravidelné školní docházce lze přijímat děti z přípravných tříd základní školy, žáky nižšího stupně šestiletého nebo osmiletého gymnázia. Činností se mohou účastnit i žáci nebo děti, kteří nejsou přijati k pravidelné denní docházce do družiny. O přijetí účastníka k činnosti družiny ve formě uvedené v § 2 písm. b) nebo c) se rozhoduje na základě písemné přihlášky.

Dle školského zákona č. 561/2004 Sb. je družina školským zřízením, které spolu se školami tvoří vzdělávací soustavu ČR. Školní družiny patří do školských zařízení pro zájmové a další vzdělávání podle § 111, odst. 1 školského zákona. Tato zařízení navazují, podporují nebo doplňují základní vzdělávání poskytované v základní škole, ve které je školní družina zřízená dle § 7, odst. 4.

Školní družina je v provozu ve dnech školního vyučování i o školních prázdninách, a to po dohodě se zřizovatelem.

Při dalším vymezení školní družiny vycházím z pojetí družiny jako zařízení pro zájmové vzdělávání, stejně tak pojetí družiny jako zařízení pro výchovu mimo vyučování. Jelikož družiny působí na volný čas dětí, je podstatné, aby splňovala požadavky pedagogiky volného času. Tyto různé pohledy na školní družinu považuji za oprávněné a využívám je při stanovování celkového pojetí školních družin.

1.1.1 Školní družina – funkce, cíle a současná úloha

Školní družina ve dnech vyučování tvoří pro děti přechod mezi výukou ve třídách a pobytem doma. Družina není pokračováním školního vyučování, pedagogická práce v ní má svá specifika a je výrazně odlišná od běžné vzdělávací praxe. Ze zjednodušeného pohledu části rodičů plní jen funkci sociální, pro děti však zabezpečuje odpočinek, rekreaci i zájmové činnosti.

Při vymezení funkcí školních družin se autoři (Bláha, 1984; Schneiderová, 1988; Pávková, 2002) shodují na těchto: výchovné, zdravotní a vzdělávací.

Výchovnou funkci školní družiny popisuje Pávková (2002) jako funkci, která má možnost rozvíjet schopnosti dětí, uspokojovat jejich zájmy a potřeby seberealizace a sebehodnocení. Díky usměrňování a formování hodnotných zájmů ve volném čase získává dítě nejen dovednosti a vědomosti, ale dochází k formování mravních hodnot a postojů potřebných pro celý život člověka. Bláha (1984) chápe zajištění výchovné funkce ve školní družině v kvalifikovaném pedagogickém ovlivňování volného času.

Zdravotní funkce školní družiny pomáhá utvářet zdravý životní styl člověka. Především pobyt na čerstvém vzduchu, pohybové a tělovýchovné činnosti kompenzují dlouhé sezení při vyučování. Družina přispívá ke zdravotní funkci i respektováním výkonnostní křivky a zajišťováním psychohygieny.

Sociální funkcí zbavuje družina rodiče strachu o dítě v době, kterou tráví v zaměstnání. Tato funkce má také možnost stírat rozdíly v materiálních i psychologických podmínkách jednotlivých rodin. Součástí této funkce je i rozvoj komunikativních dovedností a nauky

společenskému chování. Bláha vnímá sociální funkci školní družiny spíše jako zastoupení sociální a výchovné péče rodiny tím, že se ve družině mohou děti připravovat na výuku.

Zájmové vzdělávání má také své funkce, kterými jsou: funkce vzdělávací, kulturní, zdravotní (regenerační a relaxační), sociální, výchovnou a preventivní (Bílá kniha, 2001, s. 54). Zároveň plní funkci preventivní tím, že pedagogicky ovlivňuje volný čas dětí. Zájmovými aktivitami děti uplatňují teoretické poznatky, které nabyly vyučováním, převádějí je do praxe praktickými činnostmi a tím dostává školní družina i výchovně vzdělávací význam.

Hlavním a základním cílem výchovy jako takové obecně je socializace jedince samotného. To platí samozřejmě i za cíl školní družiny, která se snaží, aby bylo dítě schopno zapojit se do společnosti a skupin, které jsou v rámci ní vytvořeny, přijalo za své normy, hodnoty a mravní postoje, které by měla správná společnost mít. Aby dítě dokázalo být soběstačné a zdravě sebevědomé, empatické, přijímalo by sociální role, v kterých se ocitne a disponovalo základními dovednostmi a zkušenostmi.

Ve shonu dnešní doby se bohužel ani děti nevyhnou situacím, kdy jsou vystaveny nadměrnému působení stresu a úzkosti a proto je pro ně důležité, aby si uměly i ony sami vytvořit pro ně co nejvíce harmonické prostředí, ve kterém se budou cítit bezpečně.

V následujícím rozdělení si uvedme podrobněji, jaké cíle jsou kladeny na školní družinu a kterých by měla dosahovat. Vyjdeme přitom z dělení podle knihy Školní družina (Hájek, Pávková, 2007, s. 11–14).

1. Výchova ke zdravému životnímu stylu

Pro dítě je dobré a potřebné, aby se naučilo a osvojilo si pravidelný denní režim, který v sobě zahrnuje především správné hygienické návyky, péče o samu sebe, pravidelný přísun zdravé potravy, pobyt na čerstvém vzduchu, rozvíjení vlastních dovedností. Děti si v současné době neuvědomují mnohá rizika, která jim hrozí. Důležitá je výchova dětí k odpovědnosti za svou osobu, svoje zdraví.

2. Posilování komunikačních dovedností

Správně a plynule se umět vyjádřit a to nejen slovně, ale i mimoslovně, mít bohatou slovní zásobu. To by mělo dítě ovládat, avšak děti s tímto mívají problémy. To vyplývá z toho,

že děti také málo čtou, v případě menších dětí toto zanedbávají rodiče. Nemají motivaci ponořit se do tajů knih a obohacovat tak právě svoji slovní zásobu. Mimo jiné jde také o to, aby dítě umělo komunikovat také v konfliktních situacích, které jsou mezi dětmi na denním pořádku.

3. Zvyšování sociálních kompetencí

Snaha o odpovědnost dítěte za vlastní chování. Tento cíl je jedním z nejobtížnějších, co se jeho dosažení týče. Mnoho dětí je na nízké sociální úrovni a nepřipouští si žádnou zodpovědnost za svoje chování. Dále jde o to, aby děti uměly řešit vyvstalé životní situace a to na základě sebeovládání, usilování o pravdomluvnost, morální kvality. Schopnost objektivně hodnotit své jednání a umět za ně přijmout důsledky.

4. Schopnost najít své místo ve skupině a společnosti

Každá společnost se skládá z jednotlivých sociálních skupin. Pro děti je důležité členění do těchto skupin, děti potřebují být jejich součástí. V rámci družiny je vždy několik takových skupin a také několik jedinců, kteří do žádné nespádají, i když by si to přály. Je tedy žádoucí dětem pomoci své místo mezi ostatními vrstevníky najít, protože pro ně samotné, jako děti je toto velmi obtížné.

5. Formování životních postojů

Životní postoje se u dětí formují především v rodině, kde děti vidí své vzory. Zde je příležitost seznámit děti s ověřenými hodnotami společnosti a mít k nim úctu. Dále vytvářet základní právní vědomí, rozvíjet toleranci, ochotu být nápomocen druhým a schopnosti nepodléhat vnějším negativním jevům prostředí.

Současná úloha školní družiny

Dnešní společnost je nastavena velmi nepříznivě pro výchovu dětí rodiči samotnými v co největší míře, neboť rodiče jsou nuceni trávit ve svém zaměstnání velké množství času, aby mohli pokrýt rodinný rozpočet a děti byly ekonomicky zabezpečeny. Avšak zde je nutné zmínit, že na úkor dětí samotných, a to z pohledu sociálního.

Společnost se nachází v období, kdy můžeme téměř denně slyšet o nebezpečích, která na děti číhají ze všech stran. Proto je tedy důležité, pokud je to jen možné, aby nebyly děti nechány o samotě, ale byla tu přítomna ještě další, starší a zodpovědnější osoba, ať už starší sourozenec či prarodič. A zde právě hrají významnou roli družiny, které nabízí rodičům tu možnost, že jejich děti budou ihned po skončení výuky předány pod dohled vychovatelů, kteří s nimi budou trávit volný čas. Rodiče, kteří mají o bezpečnost svých dětí stále větší obavy, by byli nejradši, kdyby byla školní družina otevřena všem žákům 1. stupně. Děti přibývá, ale míst v družinách je stále málo. Mnohé školy mohou přijmout pouze žáky prvních a druhých ročníků.

Navíc ve většině případů mají možnost v rámci družiny navštěvovat kroužky, které bývají školou nabízeny bezúplatně, popř. za menší úplatek. Proto tohoto mohou využít i rodiče, kteří nemají dostatek finančních prostředků na zaplacení jiných volnočasových aktivit.

Současná poptávka po přihlášení dětí do školní družiny mnohonásobně převyšuje nabídku. Zejména z důvodů kapacitních, neboť ze zákona je možné, aby jeden vychovatel měl ve svém oddělení do třiceti dětí včetně (Vyhláška č. 74/2005 Sb.). Dalšími důvody bývají také finanční rozpočty školy a nedostatek plnohodnotných prostor, ve kterých by mohla být další oddělení zřízena. Někde chybějí vychovatelky, jinde prostory. Těžko ale za to dávat vinu pedagogům. Nejvíce se ale na možnosti nabídnout dětem po obědě ve škole zázemí podepisuje kapacita, kterou schvaluje kraj.

1.1.2 Aplikace požadavků pedagogiky volného času

Pedagogické působení v zařízeních poskytujících nabídku volnočasových aktivit se bude řídit obecnými pedagogickými zásadami, jež platí pro každou výchovnou činnost. Vedle toho však charakter institucionálního ovlivňování volného času v zařízeních výchovy mimo vyučování klade na pedagogy specifické požadavky, jejichž respektování zefektivňuje i výchovné působení ve školní družině.

Hájek (in Hájek, Pávková, 2007, s. 23) a Pávková se shodují, že školní družina jako zařízení působící ve volném čase na děti, by měla splňovat požadavky pedagogiky volného času. Jejich obsahové vymezení se shoduje, v pojmenování se ale liší. Hájek pracuje

s pojmem požadavky pedagogiky volného času, Pávková pracuje s pojmem požadavky na realizaci výchovy mimo vyučování.

Základním požadavkem pedagogiky volného času je **pedagogické ovlivňování volného času** – citlivé pedagogické vedení dětí k účelnému a rozumnému využívání volného času. Každému dítěti má být dána příležitost k naplňování volného času. Ovlivňování náplně volného času vychovatelka provádí nabídkou alternativních aktivit při vytváření týdenního plánu, nabídkou pomůcek a her, vybavením družiny, zvolením inspirujícího prostředí.

Druhým základním požadavkem je **požadavek jednoty a specifičnosti vyučování a výchovy mimo vyučování**. Plní společný výchovný cíl, kterým je rozvoj osobnosti dítěte. Dalšími požadavky jsou: **požadavek dobrovolnosti** – dobrovolná účast dětí na činnostech; **požadavek aktivity** – předpokládá vedení dětí k aktivnímu podílu na všech fázích činnosti; požadavek **pestrosti a přitažlivosti** – týká se obsahu, metod a forem práce; **požadavek zajímavosti a zájmovosti** – zdůrazňuje význam zájmových činností, které tvoří nejdůležitější součást obsahu činností ve volném čase.

Moderní pedagogika stále více docenuje pedagogický **princip emocionálnosti**, kterým rozumíme požadavek probouzet ve výchovně vzdělávacím procesu adekvátní citové prožitky vychovávaného jedince; opírat se o ně a udržovat trvale radostnou tvůrčí atmosféru. Tento princip má mnohostranné zdůvodnění a je jedním z nedostatků současné praxe, že se ještě stále značně opomíjí a přehlíží. Radostná nálada při jakékoliv činnosti zvyšuje výkon, usnadňuje překonávání překážek a snižuje pocit únavy. Kladný citový vztah mezi pedagogem a vychovávaným, vzájemnou důvěru a lásku i celkovou pedagogickou atmosféru zdůrazňuje moderní pedagogika na předním místě (Jůva, 2001, s. 74).

1.2 Podmínky činnosti školní družiny

Školní družina jako celek může fungovat za určitých podmínek. Jde o její materiální vybavení, dokumentaci a plánování činností, formy hodnocení dětí i hodnocení vychovatelek. Neméně důležitou součástí je také spolupráce školní družiny s rodiči, ostatními učiteli a vychovateli a s ostatními subjekty. Vychovatelky školních družin potřebují ke své práci podmínky, které by jim mělo vytvářet vedení škol.

1.2.1 Materiální vybavení, prostředí a prostory

Vyhláška Ministerstva zdravotnictví ČR č. 410/2005 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání mladistvých, stanovuje: „*Prostory pro pobyt žáků pro výchovu mimo vyučování se upravují a zřizují tak, aby umožňovaly činnost, pro kterou jsou zřízeny. Nejmenší plocha volného prostoru se stanoví 2 m na 1 žáka.*“ V praxi se však málokdy podaří tuto podmínku splnit. Družiny jsou přeplněné, a pokud by se skutečné rozměry měřily, určitě by se v mnoha případech nepodařilo zajistit komfortní 2 m na dítě. Inspektoři udělují často výjimky, jelikož jsou školy, které nedisponují většími prostory. Volného prostoru by mělo být co nejvíce, větší část podlahy by měla být kryta kobercem, nebo by měly mít děti k dispozici velké polštáře nebo podložky. Prostory družiny se vybavují nábytkem, který by měl odpovídat výškovým proporcím dítěte. Často se stává, že do družin se umístí nábytek, který již není potřebný v jiných třídách, což není správné. Nábytek by měl být rozestavěn po obvodu místnosti, aby uprostřed zbylo co nejvíce místa na hraní. Prostory, kde děti provádějí rukodělné činnosti a kde svačí, mají být pokryty lehce stíratelným linoleem. V zařízeních, kde družiny nemají k dispozici svoje vlastní prostory, zůstávají děti ve stejné místnosti, kde probíhá jejich dopolední vyučování; takové prostředí není pro odpolední pobyt dětí jistě přínosné. Nicméně i v takových prostorách by měla být zajištěna bezpečnost dětí.

Ve vybavení družin jsou stolní hry, konstruktivní stavebnice. Pro sportovní aktivity venku je k dispozici sportovní náčiní – míče, švihadla, koloběžky atd. Pokud má družina k dispozici venkovní prostory, měly by být opatřeny např. prolézačkami, houpačkou, pískovištěm, koši na házení. Neměla by chybět plocha určená ke hraní míčových a pohybových her.

Většina družin je vybavena audiovizuální technikou, televizory, počítači – tyto by měly sloužit k rozvíjení intelektuálních dovedností a vědomostí, neměly by sloužit pouze jako herní prvek. K vybavení družin patří také hudební nástroje (orffovy).

1.2.2 Vychovatelka

Chtěla bych upozornit na to, že vychovatelky nejsou pouhé „paní na hlídání“, ale mají velký vliv na formování osobnosti dětí, na způsob, jímž děti tráví čas po vyučování,

na vytváření vzájemných vztahů a navazování přátelství mezi sebou. Vychovatelé, kteří pracují s dětmi, musí mít v současné době veliký zájem o svoji práci, a pokud ji chtějí vykonávat co nejlépe, musí zlepšovat a rozvíjet své vědomosti a dovednosti. K tomu potřebují klidné pracovní prostředí a podporu vedení školy. Ve většině případů toto životní poslání u nich vítězí nad oprávněnými požadavky k zajištění důstojných pracovních podmínek.

Pro úspěšné vykonávání práce vychovatelky je nutné splnit několik základních předpokladů. Jedním ze základních předpokladů je její kladný vztah k dětem. Empatie, pozitivní naladění, klidný přístup, ochota být nápomocen, organizační schopnosti, to jsou důležité předpoklady pro tuto práci.

Dle zákona 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících získává vychovatel **odbornou kvalifikaci:**

- vysokoškolským vzděláním v akreditovaném studijním programu v oblasti pedagogických věd, zaměřené na vychovatelství nebo sociální pedagogiku nebo učitelství,
- vyšším odborným vzděláním se zaměřením na vychovatelství nebo pedagogiku volného času nebo sociální či speciální pedagogiku,
- bakalářským studiem v oblasti pedagogických věd zaměřené na vychovatelství nebo speciální pedagogiku,
- středním vzděláním s maturitní zkouškou zaměřeným na přípravu vychovatelů,
- středním vzděláním (nepedagogického směru) s maturitní zkouškou a dalším vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou se zaměřením na vychovatelství.

Hlavní snaha je přípravu pedagogů zkvalitnit tak, aby úroveň odpovídala podmínkám výchovy ve volném čase. Velká náročnost této práce vede ke snaze o zvyšování kvalifikace. Vychovatelé by měli mít postupně, podobně jako učitelé, úplné vysokoškolské vzdělání v oboru. V současné době je žádoucí umožnit vysokoškolské vzdělání alespoň těm pedagogům, kteří o ně projevují zájem a považují je ve svém povolání za potřebné.

Vzhledem k těmto skutečnostem je potřebné rozšířit nabídku kombinovaných a distančních forem studia (Bendl, 2015, s. 154).

Osobnostní dispozice – dobrá vychovatelka by měla umět vytvořit ve skupině dětí příznivé sociální klima. Má vypěstované mravní vědomí a jedná podle něho. Umí s dětmi efektivně jednat – děti jsou pro ni partnery. Má dobré organizační schopnosti a rozvíjí je. Umí si hrát a hra s dětmi ji těší. Je pozitivně naladěna – v činnostech a při jejich hodnocení vyhledává a vyzvedává především kladné momenty. Měla by mít smysl pro humor.

Posuzování vychovatelky začíná již jejím vnějším vzhledem. Oblečení má být střízlivé, pohodlné, aby jí nebránilo v činnosti s dětmi. Líčení by nemělo být výrazné, nápadné. Jelikož u každého pedagogického pracovníka je důležitý také hlasový projev, měla by i vychovatelka mít „posazený hlas“ tak, aby zvládla svou skupinu, aniž by na děti křičela. Má dostatečnou slovní zásobu, mluví spisovně a používá dětem srozumitelná slova. Vyvaruje se ironii a zesměšňování dětí. Při komunikaci navazuje s dětmi oční kontakt, dívá se na ně. Úspěšná výchova může probíhat v radostné a pohodové atmosféře. Pro vychovatelky by měla být práce posláním, ne pouze zdrojem obživy.

Za velkou výhodu považují také základní schopnost orientovat se v právu, zejména v problematice sociálně právní ochrany dítěte. Důležité (a bohužel podceňované) jsou i znalosti z biologie dítěte, zdravotní péče a poskytování první pomoci.

Kdo chce být dobrou vychovatelkou, měl by si najít čas na:

- zábavu, protože ve hře se navzájem všichni dobře poznáme a přináší nám radost;
- přemýšlení, protože myšlenky jsou zdrojem síly;
- četbu, protože četbou získáváme nové poznatky, inspiruje nás, obohacuje;
- lásku, protože máme potřebu milovat a být milováni;
- veselost a úsměv, protože smích je hudbou duše;
- štědrost a velkorysost, protože malichernost zabíjí tvořivost a nápady;
- vyjádření uznání a ocenění, protože pochvala je pochoutkou života (Hájek in Hájek, Pávková, 2007, s. 32–33).

Vládní nařízení stanovuje míru povinnosti výchovné práce pro vychovatelky 28–30 hodin přímé výchovné povinnosti týdně. Hodinou výchovné práce se rozumí 60 minut. Nepřímá výchovná činnost do naplnění 40 hodin týdně zahrnuje zejména: přípravu na výchovnou činnost, vedení dokumentace, péči o svěřený materiál, styk s rodiči, účast na poradách, přípravu a zajišťování materiálů na výchovnou činnost. Součástí přímé výchovné práce jsou také činnosti vychovatelů školních družin v době tzv. poledního režimu, během kterého vychovatelé přebírají žáky od učitelů po skončeném vyučování, odcházejí s nimi do školní jídelny, kde je s nimi vychovatel přítomen po celou dobu oběda, a následně s nimi odcházejí do školní družiny. Během této doby není vykonáván pouze dozor, ale výchovná práce v souladu se školním vzdělávacím programem.

1.2.3 Režim dne, činnosti

Časové rozvržení a uspořádání činností ve školní družině se řídí požadavky psychohygieny. Je takové, aby podporovalo zdravý životní, tělesný, duševní i sociální vývoj dítěte. V tomto ohledu kromě správně sestaveného časového režimu hraje roli i prostředí, které by mělo odpovídat všem požadavkům.

Při sestavování režimu dne, týdne či roku je nezbytné přihlížet k biorytmům člověka, ke křivce výkonnosti. Při práci vychovatelek ve školních družinách je významné, že působí na děti právě v době největší únavy po vyučování. V této době se projevuje zvýšená potřeba pohybu jako kompenzace dlouhého sezení při vyučování. Při plánování činností vychovatelka vychází z obecných pedagogických poznatků, z konkrétních podmínek družiny, i ze znalostí individuálních zvláštností dětí.

Pokud je v provozu ranní družina, jsou zařazovány klidné a nenáročné činnosti odpočinkového zaměření, které probíhají většinou individuální formou.

Po vyučování a po obědě, kdy dochází k velkému poklesu výkonnosti, je vhodné zařazovat do programu dne nenáročné činnosti odpočinkového charakteru. Děti si v tuto dobu hrají klidné hry, odpočívají. Doba i způsob odpočinku se řídí potřebami dětí.

Po době klidného odpočinku následují činnosti zaměřené na pohybovou rekreaci. Tyto aktivity, provozované nejlépe venku, nesmějí v režimu školní družiny určitě chybět. Poté

je vhodné zařadit činnosti zájmové (výtvarné, rukodělné, hudební, literárně-dramatické, přírodovědné, vlastivědné atd.). Doba po 15. hodině je vhodná pro přípravu na vyučování.

Jednotlivé druhy činností se mohou vzájemně prolínat. Počet a struktura dětí v oddělení se v průběhu odpoledne často mění. I v takto náročných podmínkách lze realizovat výchovné cíle, pokud je vychovatelka schopna pružně a tvořivě reagovat na měnící se výchovné situace.

1.3 Problémové jevy spojené s činností školní družiny

Tato kapitola je věnována současným problémům, se kterými je možné se setkat při běžné práci ve školní družině. Jedná se jak o problémy, které vznikají na straně dětí, tak i o ty, které mohou vznikat ze strany rodičů či vedení školy.

1.3.1 Zájmové zařízení x hlídací agentura

Školní družina je zájmové vzdělávací zařízení, jak již bylo několikrát uvedeno a jak to také stanovuje školský zákon. Co by se mělo tedy od takového zařízení očekávat? Jak už sám název vypovídá, hlavní náplní činnosti tohoto zařízení by měla být zájmová činnost a dále pak činnosti spojené s dalším vzděláváním dětí mimo školní vyučování. Většina dětí pojímá školní družinu spíše jako časový úsek do příchodu rodičů, potažmo jiných oprávněných osob, vyplněný volnou činností, kterou si většinou zvolí sami. Pro jiné děti je družina nástroj, kde se mohou setkávat nejen se svými vrstevníky, ale i s kamarády z jiných ročníků.

Ze stran rodičů je hlavně vyžadována péče a bezpečí jejich dětí po dobu jejich pracovních povinností. Dochází tak ke střetávání několika odlišných představ, které ale musejí najít jedno společné východisko, aby mohl být provoz školní družiny uskutečňován. Zdůrazněme však, že rodiče, a tím i jejich děti by měli přijmout podmínky dané provozem tohoto zařízení, které není pouze hlídací agentura, jak si rodiče často myslí. Problém často nastává, pokud rodiče nerespektují organizační řád školní družiny, tj. nedodržují provozní dobu a dítě si vyzvedávájí se zpožděním nebo se naopak ráno dožadují předání dítěte dříve, případně si pro dítě přicházejí v době, která je určena pro plánovanou činnost (pobyt venku, v tělocvičně).

1.3.2 Podpora práce vychovatelek

Vychovatelky potřebují ke své práci podmínky, které by jim mělo vytvářet vedení škol. Stále se však potýkají s přehlížením a bagatelizováním jejich práce. Mnozí ředitelé škol problematice této práce nerozumí a ani jí nevěnují patřičnou pozornost.

„Chtěla bych upozornit na to, že vychovatelky nejsou paní na hlídání, ale mají velký vliv na formování osobnosti dětí, na způsob, jímž děti tráví volný čas po vyučování, na vytváření vzájemných vztahů a navazování přátelství mezi sebou“ (Jana Brdová, předsedkyně profesní sekce školských výchovně vzdělávacích zařízení ČMOS PŠ, Týdeník Školství, číslo 28, rok 2016, s. 4).

Vychovatelé, kteří pracují s dětmi, musí mít v současné době veliký zájem o svoji práci, a pokud ji chtějí vykonávat co nejlépe, musí zlepšovat a rozvíjet své vědomosti a znalosti. K tomu potřebují klidné pracovní prostředí a podporu vedení školy. Ve většině případů toto životní poslání u nich vítězí nad oprávněnými požadavky k zajištění důstojných pracovních podmínek.

Dalším problémem vychovatelek je zkracování jejich úvazků. Pokud má vychovatelka zapsaných 30 účastníků v oddělení, v mnohých případech je nucena pracovat na zkrácený úvazek. V některých zařízeních musí v rámci úspor ve 14 hodin spojovat oddělení. Potom je velmi obtížné plnit školní vzdělávací program pro školní družinu. Únosné pro vychovatelky i děti by bylo spojování od 15 hodin.

Velkým problémem jsou také počty dětí v odděleních. V oddělení by mělo být jen 25 účastníků jako dříve. Je smutné, když musí vychovatelky čekat, až některé děti odejdou po obědě domů nebo na kroužky a jejich počet klesne na 25, s nimiž mohou vychovatelky jít z bezpečnostního hlediska ven na hřiště nebo na vycházku. Nelze se spoléhat podle vyhlášky na to, že ředitel s námi pošle ven dalšího pedagoga. V takto početných odděleních (účastníky jsou i děti hyperaktivní, s ADHD a dalšími poruchami, bez asistenta) je práce s kolektivem opravdu velmi náročná.

1.3.3 Motivace

Práce s dětmi vyžaduje velké úsilí podnítit je, zapálit pro nějakou činnost. Toho lze dosáhnout skrze motivaci. Jde pravděpodobně o jeden z nejproblémovějších jevů současnosti. Umět zaujmout.

Motivace bývá rozdělována na vnitřní a vnější. Vnitřní motivace vychází z jednání, které si jedinec vyvolá sám, oproti tomu vnější je dána jednáním, jež vyvolává někdo jiný.

Jedním z mnoha úkolů vychovatelky je dobrá motivace dětí. V tomto případě jde právě o vnější motivaci, kdy se snaží osoba vychovatelky prostřednictvím různých metod děti podnítit k určité činnosti, většinou kolektivního rázu.

Důležité tedy je, abychom děti dostatečně namotivovali pro danou činnost, aby ji s pocitem svobodného rozhodnutí a chutí chtěli vykonávat. Zde nastává problém spojený s vyplňováním volného času dětí dnešní doby. Nejradyji tráví čas hraním počítačových her, sledováním televize, brouzdáním po internetu. Motivace tedy musí být cílená.

Intenzita motivace je zásadní faktor, díky kterému lze snadněji dosáhnout daného cíle. Není možné, ani v silách samotné vychovatelky, motivovat k dané činnosti všechny děti a ani by to nemělo být jejím cílem. Za úspěch správného motivování lze považovat i to, pokud se zapojí více jedinců a především, pokud jde o ty z nich, kteří se běžně a dobrovolně nezapojují do takových pravidelných činností. Pokud by očekávání vychovatelky byla příliš vysoká a brala by toto za svůj neúspěch, mohly by u ní dojít i k syndromu vyhoření. Zjednodušeně řečeno, jde o psychické vyčerpání, které je způsobené dlouhodobým působením podnětů vyvolávajících stres, počáteční entuziasmus k práci je vystřídán nechutí a to zejména z nenaplněných očekávání v práci.

Někomu stačí k motivaci potenciál jeho osobnosti, někdo však musí studovat metody nápomocné k dosažení cíle – účasti na budoucí vykonávané činnosti.

1.3.4 Povinnost plnění ŠVP

Školní vzdělávací program pro vzdělání, pro nějž není vydán rámcový vzdělávací program, stanoví zejména konkrétní cíle vzdělávání, délku formy, obsah, časový plán vzdělávání, podmínky přijímání uchazečů, průběhu a ukončování vzdělávání, včetně podmínek

pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, označení dokladu o ukončení vzdělání, pokud bude tento doklad vydáván. Dále stanoví popis materiálních, personálních a ekonomických podmínek a podmínek bezpečnosti práce a ochrany zdraví, za nichž se vzdělávání v konkrétní škole nebo školském zařízení uskutečňuje (Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, školním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů). Vzdělávání ve školních družinách nepatří do systému vzdělávacích oborů, a proto pro ně není vytvářen Rámcový vzdělávací program Školní vzdělávací program pro školní družiny je tvořen přímo podle vymezení § 5 odst. 2 zákona č. 561/2004 Sb., školského zákona, citovaného výše. Metodickým podkladem pro tato ŠVP je Metodika pro podporu tvorby ŠVP ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání, která je vydávána Národním institutem dětí a mládeže. Každá školní družina si tedy vytvoří svůj vlastní ŠVP, na základě něho potom jednotlivé vychovatelky sestavují měsíční plány pro svoje oddělení.

Smyslem tohoto je, aby v činnostech, které děti vykonávají, byly splněny kompetence dané tímto plánem. Může se jednat o kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní kompetence, sociální a interpersonální, občanské, kompetence k trávení volného času.

Dodržování těchto plánů je někdy téměř nemožné. Největším problémem, který stojí v cestě k naplnění těchto plánů je postoj dětí k těmto činnostem. Jejich aktuální potřeby nemusí být ve shodě s naplánovanou činností a je proto nutné uzpůsobení se. Dále se také v průběhu roku pořádají nejrůznější akce, do kterých bývá školní družina zapojena a vyžaduje se její součinnost se školským zařízením. To vše zasahuje do časového plánu, který je vymezen pro provoz družiny a v rámci kterého by se mělo uskutečnit více činností než je ve skutečnosti možné.

1.3.5 Skupinová práce

Jedním z předpokladů družiny je i to, že tu budou děti trávit svůj volný čas ve skupině, i když tato skupina bude pravděpodobně složena nejen ze spolužáků a vrstevníků. Vždy se najde v této skupině někdo, kdo do ní nebude úplně zapadat, potažmo z ní bude i vyčleňován.

Vyjděme z toho, že v jednom oddělení je počet dětí 30 dětí, což je limit. Těchto 30 dětí nemá většinou zájem podílet se na jedné společné činnosti, neboť chtějí tento čas využít tak, že ho stráví se svými kamarády a nikoli s někým, koho by mezi sebou pokud možno ani neměly. Pokud bychom děti násilím nutili do nějaké činnosti, setkali bychom se s jejich odporem a tento by se projevil i do průběhu a výsledku činnosti samotné. Navíc ti jedinci, kteří by dělali tuto činnost pod tlakem, by mohli znepříjemnit těm, kteří se na ní podílet chtějí.

Závěrem z toho může plynout jedno, pracovat pouze s těmi dětmi, které na tom zájem mají a snažit se vybírat činnosti tak, aby se skladba dětí podílejících se na nich obměňovala a pokryla tak alespoň téměř celou skupinu.

1.3.6 Finanční zabezpečení

Téma financí je notoricky známé, avšak ani v tomto případě neopomenutelné. Protože školní družiny spadají pod školská zařízení – základní školy, jsou peníze na provoz přerozdělovány ze státního rozpočtu ČR. V důsledku rozpočtových škrťů, které jsou provozu školních družin.

Ve družině jsou denně spotřebovány desítky papírů, vypsáno mnoho pastelek, popisovačů, hry se opotřebovávají jejich častých užíváním a náklady na kreativní činnosti, které vyžadují speciální materiál, jsou vysoké. V častých případech dochází i k jejich zničení, jelikož děti si málo umí vážit věcí svých, na to pak věcí cizích, i když jde právě o ty, s kterými si i ony hrají. Neznají hodnotu, kterou věci mají. Toto bývá zapříčiněno v rodinách, kdy rodiče nevedou děti dostatečně k tomu, aby si dávali na svoje věci pozor a starali se o ně.

1.3.7 Výchové problémy

Ve školní družině se můžeme setkat s prakticky stejnými projevy nekázně jako ve škole (školní třídě, o přestávkách). Jedná se mimo jiné o drzost vůči vychovatelům, nerespektování vychovatele, nadávky vůči spolužákům, provokování dětí i vychovatele, nemístné poznámky, lži, podvádění, navádění k nepravostem, honičky, rvačky a jiné. V případě školského zařízení pro zájmové vzdělávání je někdy na tyto projevy chování nahlíženo shovívavěji. Družina pomáhá kompenzovat převážně intelektuální zátěž

školního vyučování. Po několika hodinách sezení ve školních lavicích je přirozené, když po skončení vyučování mají žáci potřebu se proběhnout, být hlučnější apod. Pokud však žáci opakovaně porušují pravidla a nedodržují Vnitřní řád školní družiny, mohou být ze školní družiny vyloučeni. V dnešní době se takové případy objevují stále častěji. Rodičům potom vzniká problém, jak zabezpečit po dobu jejich zaměstnání nad dítětem dozor.

2 Mladší školní věk

2.1 Obecná charakteristika

Protože je má práce zaměřena na děti ve vývojovém období mladší školní věk, je tedy důležité si tento věk více přiblížit. Toto období se týká věku dítěte přibližně od 6. roku do zhruba 11. roku života. Často bývá rozděleno na dvě etapy – raný školní věk (6–9 let) a střední školní věk (9–12 let). První fáze tohoto období je specifická v tom, že její začátek není až tak určován věkem, jako spíše nástupem dítěte do školy. S tím jsou spojeny změny sociálního postavení a různé vývojové změny. V druhé fázi dochází ke změnám, jež by se daly nazvat přípravou na dospívání.

Toto období je zásadní v sociálním postavení dítěte, což souvisí zejména se zmíněným nástupem do školy, kde dítě získává naprosto odlišné způsoby sociálních rolí, než na které bylo až doposud zvyklé. Celé toto období dítěte ovlivňuje jeho rozvoj a předurčuje jeho sebepojetí. V tomto období musí dítě začít plnit různé, nejen školní, povinnosti a musí také podávat určitý výkon. Dítě potřebuje uspět, potřebuje být za své výkony pozitivně hodnoceno a ostatními akceptováno (Vágnerová, 2008, s. 237). Největší roli v tomto období hraje především rodina, škola a vrstevníci.

2.2 Tělesný vývoj

V období mladšího školního věku je nápadný růst do výšky, hlavně prodlužování dolních končetin. Vývoj kostry není dokončen. Pokračuje formování páteře, srůstání kostí pletence lopatkového a pánevního, dochází ke změnám ve tvaru lebky a k dalším změnám. Osifikace kostí pokračuje. Děti rostou ročně průměrně 4,5 až 5,5 cm a přibývají na váze průměrně 2–3 kg. Školní věk začíná s ukončeným 6. Rokem života a končí přibližně mezi 11. a 15. rokem života (jako mladší školní věk označujeme období mezi ukončeným 6. rokem a 12. rokem života (Novotný, Hruška, 2003, s. 189). Růst drobného svalstva dětem umožňuje vykonávat i jemnější pohyby (např. psát). Kostra dětí je měkká a plastická a může se lehce deformovat (nesprávné sezení nebo zatížení). Výrazným znakem tohoto období je také vývoj trvalého chrupu. Svalstvo i vnitřní orgány zvyšují svou výkonnost i objem. Diferenciace nervových buněk v mozkové kůře pokračuje, ale ještě není

dokončeno. Nervová soustava často podléhá únavě, a proto dítě potřebuje dostatečné množství odpočinku po duševní práci.

Dítě má velkou potřebu pohybu, jeho pohybová aktivita je velmi výrazná. V souvislosti se zdokonalováním činnosti smyslových orgánů a svalstva a s vývojem kostry se zlepšuje pohybová koordinace, zejména jemná motorika ruky. Pohyby dětí jsou rychlejší, přesnější, vytrvalejší, rozmanitější, vytvářejí se předpoklady pro organizovanou tělovýchovu. Do osmého roku se však ještě dítě ještě příliš nezaměřuje na výkon, ale spíše má potřebu spontánního pohybu. Pohybový vývoj je v tomto období dynamický, třebaže ne v celém období rovnoměrný (nejvyšší vývojové tempo kolem 10. roku), prudší u dívek než u chlapců. Dítě nachází v pohybech zalíbení, potěšení (zejména v pohybových hrách, ve sportovních úkonech), je hravé, nutně potřebuje pohyb pro svůj zdravý vývoj. Jakmile se dítě nemůže pohybově uplatňovat, stává se často nedisciplinovaným a mrzutým (Štefanovič, 1997, s. 316).

Fyzické potřeby se ve volném čase týkají především toho, aby dítě bylo vedeno k aktivnímu a zdravému životnímu stylu. Mělo by mít dostatek pohybu a mělo by být vedeno k aktivitě, která by se stala běžnou a přirozenou součástí po zbytek jeho života, což před několika desítkami let bývalo pro děti samozřejmostí. V současné době děti v mnoha případech dávají před aktivním pohybem venku na čerstvém vzduchu přednost pasivnímu sledování televize a především hraní her na počítači. Právě ve školních družinách je obrovský prostor pro to, děti navést na správnou cestu k pohybu.

2.3 Psychický vývoj

Psychické potřeby souvisí převážně s psychickým vývojem dítěte. Volný čas má za úkol, aby dítě získalo správné sebepojetí a sebehodnocení, dále pak rozvíjet u dětí pro společnost žádoucí způsob chování.

2.3.1 Rozumový vývoj

Rozumový vývoj dítěte ovlivňuje prostředí, vyučování, příprava na vyučování i činnosti, jimž se dítě věnuje ve volném čase.

Vnímání se v tomto období zdokonaluje v souvislosti s vyzráváním smyslových orgánů. Charakteristickým jevem je, že dítě vnímá lépe a přesněji to, co je názorné, živé, co v něm vzbuzuje bezprostřední emocionální reakci. Vnímání času a prostoru je stále nedokonalé. Zvláště ke konci tohoto věkového období – pod vlivem vyučování – nastává posun ve vnímání, které se stává cílevědomým, systematictější a přechází v pozorování (Vágnerová, 1998, s. 145). Od žáků se od vstupu do školy vyžaduje, aby své vnímání podřizovali záměrnému cíli, postupovali plánovitě při vnímání, vyčleňovali jednotlivé části vnímaných předmětů a jevů a zobecňovali vnímané vlastnosti (Štefanovič, 1977, s. 317).

Pozornost dětí se zlepšuje, přestože je v 1. a 2. ročníku ještě dost labilní a dítě se snadno rozptyluje vedlejšími podněty. Kromě bezděčné pozornosti, která dítě méně vyčerpává, se vyvíjí i pozornost záměrná. Délka záměrného soustředění je však kratší. Proto je pedagogicky správné vyvolávat bezděčnou pozornost vhodnou motivací, vzbuzením zájmu, pestrou a zajímavou činností. Vzhledem k dosud nestálé pozornosti je vhodné častější střídání různých druhů a forem činností, neboť tak se děti méně unaví. U činností, které děti zaujmou, však jejich opakování nevadí a děti si často jejich opakování i vynucují (oblíbená hra, pohádka, říkadlo atd.) (Pávková, 2007, s. 26).

Představy dětí jsou názorné, konkrétní, velmi živé v oblastech, kde má dítě dostatek zkušeností na základě vnímání. Představy jsou tím kvalitnější, čím více má dítě možností k názornému poznávání. Postupně dochází k zobecňování představ, což je cesta k vytváření pojmů. Dostatek představ je podmínkou rozvoje myšlení, protože poznání dětí mladšího školního věku je konkrétní a pracuje především s představami.

Paměť. V mladším školním věku procházejí pamětní procesy intenzivním rozvojem, což je podmíněno zejména povinným učením a celkovým rozvojem intelektuální sféry a tedy rozvojem celé osobnosti žáka tohoto věku.

Fantazie již nemá tak výsadní postavení jako u předškolního dítěte, kdy často nahrazovala nedostatek zkušeností. V mladším školním věku není fantazie chudší, je však více kontrolována myšlením, takže dítě dokáže odlišovat fantazijní představy od zkušenosti. Při vyučování i při činnostech ve volném čase se rozvíjí a uplatňují především fantazie reprodukční – dítě si představuje to, o čem učitel nebo vychovatel vypráví (Pávková, 2007, s. 27).

Myšlení. Podle Vágnerové (2008) je myšlení školáka vázáno na realitu. Dítě je tedy schopno uvažovat o něčem, co je mu známé a je schopno přenášet zkušenosti na podobné problémy. Vychází tedy z vlastních zkušeností a postupně začíná chápat pravidla, která platí v určitých situacích. Tato schopnost později přechází do konkrétního logického myšlení, kdy začíná chápat různé souvislosti a to vede k přesnějšimu chápání a objektivnějšimu způsobu uvažování. Tyto změny se projeví ve vnímání okolního světa.

Myšlení dětí v tomto věku je konkrétní. Zaměřuje se zpočátku především na řešení běžných každodenních problémů, teprve později i na minulé události a na budoucnost. Myšlení dítěte vstupujícího do školy a žáka končícího pátou třídu se kvalitativně liší. Obsahem myšlení žáků tohoto věku je stále více nejen okolní (názorná, reálná) skutečnost, ale i předměty a jevy, s nimiž se dosud nesetkali (Štefanovič, 1977, s. 320). Zdokonaluje se schopnost analýzy a následné syntézy i srovnávání na základě shodných, podobných či odlišných znaků. Vyčlenění podstatného znaku a zobecnění jeho platnosti pro celou skupinu předmětů či jevů, je proces velmi náročný a dítě si tuto schopnost osvojuje postupně. Abstraktní pojmy, zejména z oblasti společenskovední, dítě mladšího školního věku ještě není schopno v plné míře pochopit.

Rozvoj řeči probíhá v souvislosti s rozvojem ostatních psychických procesů. Rozšiřuje se aktivní i pasivní slovník dětí, roste schopnost souvislého vyjadřování, dítě používá delší věty i souvětí. Vlivem školního vyučování si dítě osvojuje i spisovný jazyk, gramatickou správnost písemného i ústního vyjadřování, kultivuje svůj řečový projev. Úroveň vyjadřování velmi silně ovlivňuje prostředí, vychovatelé, hromadné sdělovací prostředky, zejména televize. Důležité je, aby se děti naučily srozumitelně formulovat své myšlenky (Pávková, 2007, s. 27). Důležité je, aby měly děti dostatečnou slovní zásobu, což by mělo být starostí rodičů. Pravidelné rozhovory s dětmi, čtení pohádek společně s dětmi, to jsou aktivity, které dětem k prohlubování slovní zásoby pomáhají. Ve školních družinách lze procvičovat slovní zásobu pomocí didaktických her, případně pravidelně s dětmi navštěvovat knihovny.

2.3.2 Citový vývoj

U dětí mladšího školního věku převažují kladné city. Případné afekty dítě odreaгуje, proto u dětí, které vyrůstají v harmonickém prostředí většinou nedochází k závažnějším

psychickým konfliktům. Ze záporných citů je nejčastější strach, jehož příčinou mohou být reálné obavy (velmi často ze špatné známky ve škole, trestu, zesměšnění) i situace, které si dítě vytváří ve své fantazii. City dětí jsou dost povrchní a nestálé, i když zejména v druhé polovině období dochází k jejich rychlému rozvoji, zlepšuje se ovládání citových projevů. Střídání nálad není již tak rychlé, gestikulace a mimika jsou přiměřenější. Děti mají v tomto věku ještě malou schopnost vžít se do pocitů druhých, proto se mohou často jevit jako bezcitné (posmívají se, žalují na sebe). Nově vznikajícím pocitem je stud z nahoty a z rozvíjejícího sebecitu pramenící ctižádostivost, pocit křivdy, tréma z vystoupení na veřejnosti i závist a škodolibost. Zvláště ve druhé polovině období, tedy po osmém roce, se rychle rozvíjejí vyšší city intelektuální, estetické a morální.

Intelektuální city jako je zvědavost, radost z poznávání a z dobře splněného úkolu, do značné míry uspokojuje škola; významnou úlohu hrají též obsahově bohatá a zajímavá činnost, jíž se dítě věnuje v době mimo vyučování. Dítě poznává skutečnost i spontánně, při hře. Rádo experimentuje a objevuje. Přibývajícím učebním předmětům u nich vyvolávají nové zájmy, hlavně touhu po poznání, k níž se váží také pro dítě nové city. Nové city také vznikají i v souvislosti s motivací školního procesu a s úspěchy a neúspěchy v něm.

Vývoj **estetického citění** postupuje od fantastiky k realismu, věcnosti a střízlivosti. Umělecké dílo chápe dítě komplexně; po osmém roce roste schopnost analýzy a tím i předpoklady pro jeho pochopení. Vyvíjí se u něho i vkus. Děti mají v oblibě veselé barvy, pestrost. V současné době mají v tomto směru velký vliv i hromadné sdělovací prostředky, z nichž zejména televize působí na děti velmi silně. Mnohdy je těžké dětem vysvětlit, že např. zvířata, která vidí v pohádkách a oplývají pestrými barvami, ve skutečnosti vůbec tak nevypadají.

I v oblasti **mravních citů** se zřetelně projevuje realismus, typický pro děti mladšího školního věku. Z hlediska morálky dítě posuzuje konkrétní osoby a činy v konkrétních situacích, zobecnění morálních zásad je však pro ně ještě obtížné. Mravní zásady děti ochotně přijímají od osob, které jsou pro ně autoritou. Tímto způsobem se učí rozlišovat dobré a špatné, správné a nesprávné. Mladší žáci považují za správné (morální) všechny příkazy a zákazy dospělých (rodičů, učitelů), které je nutno dodržovat jak v chování, tak v jednání. Jejich dodržování je motivováno hlavně očekáváním odměny nebo trestu.

Tak např. lež považují za nesprávnou, nemorální jen proto, že za ni hrozí trest. V prvních fázích tohoto období žáci ještě nemají zvnitřněné mravní normy ani nechápou jejich obecný význam pro mezilidské vztahy (Štefanovič, 1977, s. 327).

2.3.3 Sociální vývoj

Mladší školní věk je dobou navazování nových, četnějších a kvalitativně vyšších společenských vztahů. Dítě si vytváří nové vztahy k dospělým, např. k vychovatelům, učitelům a vrstevníkům ve škole. Učitel i vychovatel jsou pro dítě v tomto věku silnou autoritou, jejich názory dítě většinou přijímá bez výhrad. Po osmém roku věku dítěte, někdy i dříve, přibývá ve vztahu k vychovateli i učiteli na kritičnosti.

Důležitou potřebou dítěte mladšího školního věku je potřeba socializace. Dítě už sice má nějaké získané sociální postavení, např. v rodině, ale to je naprosto odlišný druh postavení. S nástupem do školy se stává pro jedince pozitivní začlenění do kolektivu zásadní skutečností, protože tato potřeba sociální adaptace a kladné přijetí v kolektivu je jednou z hlavních věcí, které předurčují jeho postavení ve společnosti a také velmi významně ovlivní jeho vývoj. Toto období připravuje dítě na život ve společnosti.

Pro školní věk je určující fakt, že se začnou rozvíjet vztahy dítěte mimo rodinu. To platí jak pro vztahy s jinými dospělými. Socializace v tomto věku probíhá především ve třech oblastech – v rodině, ve škole, či v nějakých volnočasových institucích a mezi vrstevníky.

„Rodina, původní a nejdůležitější společenská skupina a instituce, která je základním článkem sociální struktury a základní ekonomickou jednotkou, a jejími hlavními funkcemi je reprodukce trvání biologického druhu a výchova, resp. socializace potomstva, ale i přenos kulturních vzorů a zachování kontinuity kulturního vývoje.“(Velký sociologický slovník, 1996, s. 249).

Rodina v tomto věku uspokojuje většinu potřeb dítěte, protože vztahy k rodičům jsou v tomto období pro dítě stále velmi důležité. Dítě se v rodině vidí, rodina mu poskytuje, když pomineme základní potřeby (bydlení, šacení, výživa) i potřeby emoční opory, možnost seberealizace a jistoty. Když rodina poskytne dítěti potřebu jistoty, bude se potom dítě moci soustředit lépe na vztahy se svými vrstevníky. *„Potřeba kontaktu s vrstevníky je považována za jednu z nejvýznamnějších potřeb školního věku“*(Vágnerová, 2008, s. 292).

Volný čas hraje velkou roli v rodině a to nejen kvůli rozvoji dítěte, ale také vzhledem k získávání společných zážitků, jež následně utužují vzájemné vztahy v rodině. Tyto společné zážitky dítěti ukazují zájem rodičů, který je pro ně velmi důležitý a určuje funkčnost vztahů v rodině mezi rodiči a dítětem. Rodiče mohou v tomto čase přirozeně sloužit jako vzor pro dítě tím, že pozoruje to, jak se chovají. Dle Vágnerové (2008) je právě sdílení rodinného života a projevení zájmu rodičů o dítě nejdůležitější podmínkou pro správné fungování rodiny a rodinných vztahů.

Přijetí v kolektivu má především význam pro jeho sebehodnocení a sebevědomí. V této fázi se dítě zapojuje do sociálního kolektivu s dalšími dětmi a tím se odpoutává od závislosti na rodině. Podstatným faktorem je to, že tyto vztahy si jedinec většinou vybírá sám. Rodinu ani její členy si dítě nevybírá, a proto mají pro dítě úplně jinou hodnotu. Také s nimi sdílí úplně jiný typ zážitků. Uplatnění se v sociální skupině vrstevníků má pro dítě nesmírný význam a ovlivňuje jeho psychický vývoj.

V prvních dvou letech školní docházky si žáci vytvářejí přechodné, málo početné skupiny, zpravidla stejného pohlaví, které spojuje buď společná hra, nebo různé jiné vnější okolnosti (společné sezení v lavici, blízkost bydliště apod.). Žáci už touží po společnosti vrstevníků, ale nemají ještě pocit sounáležitosti, který vyplývá ze společných cílů a úloh. Školní třída ještě netvoří kolektiv. Zatím ještě neexistuje veřejné mínění a děti např. často žalují, ale nikoli ve snaze je poškodit, nýbrž dodržovat příkazy učitele, školní pořádek. Počínaje třetí třídou se začíná utvářet skupinový život.

2.3.4 Vývoj hry a zájmů

Hra má v tomto věku stále ještě velký význam, mění se však její charakter. Je realističtější, méně fantastická, promyšlenější, plánovitější a složitější. Děti si více hrají ve skupinách, při hře spolupracují. Přibývá her s pravidly, zejména pohybových. Z tvořivých her jsou oblíbené hry konstruktivní, námětové hry mají mnohem bohatší a reálnější náplň než u předškoláků. Hry, zejména pohybové, mají v tomto věku velký význam jako kompenzace duševní práce a dlouhého sezení ve škole (Pávková, 2007, s. 29). Hra v době školní docházky i v dospělosti se podílí na dalším rozvoji různých stránek osobnosti. Tak sportovní hry přispívají rozvoji tělesné zdatnosti, organizovanosti, houževnatosti, pevné vůle i estetické citlivosti. Společenské hry, např. šachy, rozvíjejí strategické

a taktické myšlení. Využití her jako výchovného prostředku v každém věku tak obohacuje soubor těchto prostředků a vnáší do výchovné práce pestrost a barevnost (Jůva, 2001, s. 65).

Dobrá hra člověka uspokojuje. Hra je svobodné nakládání s časem, který důležitou roli v tomto období má určitě hra. Hra přestává být hlavní činností dítěte a od základu se proměňuje. Hra dítěte je plánovitá, pečlivě promyšlená. Hra dítěte mladšího školního věku vyžaduje od dospělého poněkud odlišný způsob řízení, dítě při hře projevuje více samostatnosti. Školní věk je provázen hrou stejně jako učením. Hra je tu významným činitelem duševní hygieny. Školák stále potřebuje hru a vhodné hračky ke svému duševnímu vývoji (Mišurcová, Fišer, Fixl, 1980, s. 94–96).

Hlubší smysl her lze v obecné rovině nalézt v následujících oblastech:

- Působí na sféru emocionální a psychickou.
- Obohacují děti o nové zážitky a zkušenosti.
- Jsou významným prostředkem rozvíjejícím sociální vztahy.
- Podporují komunikaci a spolupráci.
- Budují důvěru k ostatním lidem. Učí ohleduplnosti a odpovědnosti.

Zejména pohybové hry jsou pro děti velmi důležité. Učí se v nich spolupráci, dodržování pravidel, probouzí v nich soutěživost a touhu dosahovat co nejlepších výsledků. Ve školních družinách mají pohybové hry své nezaměnitelné místo (Neuman, 2004, s. 18).

Rozvoj zájmů žáků ml. školního věku těsně závisí na podmínkách prostředí a na individuálních podmínkách jejich života. V této souvislosti – kromě vloh – má nejdůležitější úlohu volný čas, který mají žáci pro svou zájmovou činnost, a postoj rodičů k jejich zájmům. Předmětem zájmu už není jenom sama zájmová činnost, ale i její výsledek, její výtvar. Některé zájmy jsou typické pro celé období, např. sport. Někdy se však stává, že jsou rodiče příliš horliví a mnohdy do dětí vkládají velké ambice, často si prostřednictvím dětí plní svá nesplněná přání – např. chtěli hrát hokej, ale rodina nebyla ochotná je v jejich touze podporovat. Dítě se poté snaží rodičům vyhovět, i když je

zájmová činnost nebaví, což jistě nevede k pozitivnímu přístupu dítěte k rodiči zvoleným aktivitám.

Velmi častou překážkou k uspokojování zájmů dítěte patří sociokulturní zázemí v jeho rodině. Mnoho rodičů není schopno finančně podporovat své děti v jejich aktivitách, přestože mnohdy ví, že děti mají přirozený talent a touhu ve vysněné činnosti vyniknout. Tyto děti využívají častěji kroužky nabízené v rámci školy, jelikož náklady spojené s těmito kroužky nebývají tak vysoké. Mnohdy ale nejsou vedeny na špičkové úrovni, ale pro děti je to alespoň nějaký prostředek, jak svou oblíbenou činnost vykonávat.

3 Shrnutí teoretické části

V teoretické části jsem se především pokoušela dokázat, jak významnou roli hraje školní družina v životě dítěte mladšího školního věku. V této části jsem se zabývala pojmem školní družina jako takovým, dále pak tímto pojmem v historickém kontextu. Zabývám se také dalšími pojmy, které se ke školní družině bezprostředně vztahují. Ve druhé kapitole jsem se snažila přiblížit věk dítěte, na který je tato práce zaměřena – tedy mladší školní věk a okolnosti s tímto věkem spojené. Za důležité jsem považovala přiblížit věkové zvláštnosti dítěte.

Tato část je zaměřena také na legislativu, která se problematiky školních družin týká.

Domnívám se, že teoretická příprava pro výzkumné šetření je dostačující a byly vysvětleny pojmy, které budou zasahovat do výzkumného šetření v praktické části této práce.

4 Výzkumné šetření

4.1 Cíle výzkumného šetření a formulace výzkumných otázek

Cílem tohoto výzkumného šetření bylo získat co nejvíce informací o tom, jak by si vychovatelé, kteří v současné době pracují ve školních družinách, představovali ideální podmínky pro výkon svého povolání. Mnoho vychovatelů přisuzuje nespokojenost v zaměstnání tomu, že nejsou z různých důvodů spokojeni s podmínkami, ve kterých své povolání vykonávají. Mým cílem bylo zjistit, jak by podle představ vychovatelů měly optimální podmínky pro výkon tohoto povolání vypadat, ať již ke spokojenosti jich samých, tak i vedení školy. Výsledky tohoto šetření by mohly posloužit například ředitelům základních škol nebo jejich zřizovatelům.

Vzhledem k tomu, že počet školních družin v České republice je vysoký, není možné prostřednictvím tohoto šetření získat takový objem informací, aby vyslovené závěry mohly být považovány za všeobecně platné. Jedná se tedy o rámcový pohled na danou problematiku.

Výzkumné otázky:

- 1) Jak si představuje ideální školní družinu vychovatel?
- 2) Jak by měla probíhat spolupráce vychovatelů s rodiči?
- 3) Jaká by měla být podpora práce vychovatelů ze strany vedení školy?

4.2 Charakteristika výzkumného souboru

Mým cílem bylo vytvořit v rámci daných možností co největší a nejrozmanitější výzkumný soubor. Respondenty byly vychovatelky školních družin. O spolupráci jsem požádala vychovatelky pracující v běžných státních základních školách na okresech Rychnov nad Kněžnou, Hradec Králové, Pardubice. Dotazníky jsem zasílala mailem kolegyním, které na školách pracují a požádala je o laskavé vyplnění jimi samotnými a také jejich kolegyněmi. Dotazník jsem také zveřejnila na internetu (na stránkách uzavřené skupiny s názvem Mateřinky, družiny a 1. stupeň ZŠ). S žádostí o pomoc při vyplňování dotazníku jsem také oslovila spolužáky z Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy, kteří pracují jako

vychovatelé školních družin a k edukační realitě mají blízko. Kolegové pracují ve školních družinách v různých krajích České republiky, jedná se o školy na malých obcích i větších městech.

Rozeslala jsem 250 dotazníků. Vyplněných se jich vrátilo 122, úspěšnost je tedy 48,8%.

4.3 Metody výzkumného šetření

Pro realizaci tohoto šetření jsem zvolila kvantitativní přístup. Kvantitativní výzkum lze charakterizovat jako práci s číselnými údaji, třídění informací a ověřování teorií (verifikace). Výzkumník je nestranný a od účastníků výzkumu má odstup.

Ke sběru údajů jsem použila anonymní nestandardní dotazník (viz příloha). Výhodou této metody je možnost současně oslovit velký počet respondentů, snadné vyplňování i kvantifikace dat. Metoda má však i své zápory, a to především nízkou validitu.

Vzhledem k tomu, že v tomto oboru pracuji 20 let a problematika mě stále velice zajímá, měla jsem připraveno velké množství otázek. Avšak po úvaze jsem si uvědomila, že takto rozsáhlý dotazník by mohl oslovené respondenty od vyplňování odradit.

Dotazník tvoří 15 položek uspořádaných do tří okruhů:

- Položky první části se týkají pohledu vychovatele na danou problematiku.
- Položky druhé části se zabývají vztahy mezi vychovatelem a rodiči.
- Třetí okruh tvoří otázky vztahující se k vedení školy.

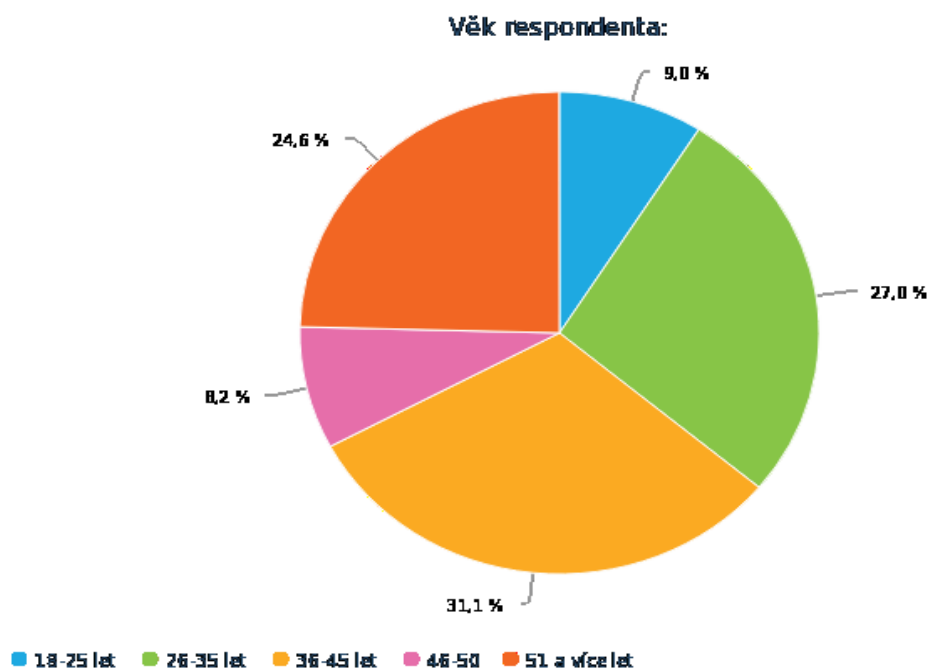
Ke každé otázce je přiřazena sada možných odpovědí, z nichž si dotazovaný vybírá pouze jednu možnost. Dotazník je anonymní a respondenti byli informováni o dobrovolnosti jeho vyplnění. První čtyři položky jsou pouze informační – zjišťují věk, dosažené vzdělání a místo, kde se dané zařízení nachází (obec, město). Respondenti byli v úvodu informováni o dobrovolnosti jeho vyplnění.

4.4 Vyhodnocení výsledků výzkumného šetření

Data, která jsem shromáždila, jsem utřídila a zpracovala formou koláčových grafů. Každý graf je uveden číslem a zněním jednotlivých otázek. Grafy obsahují možnosti odpovědí,

počet responzí celkem a tato data přepočtená na procenta. Výsledky jednotlivých položek jsou opatřeny mým komentářem.

Graf 1 Věk respondentů

Zdroj: vlastní zpracování

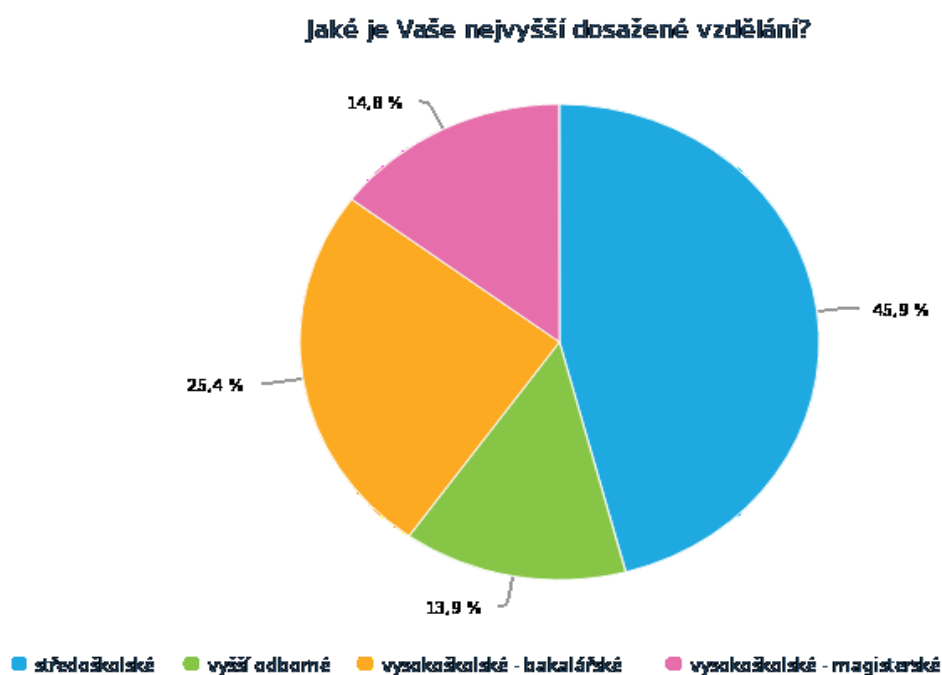
Tabulka 1 Rozdělení odpovědí dle věku

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
18–25 let	11	9,00 %
26–35 let	33	27,00 %
36–45 let	38	31,10 %
46–50 let	10	8,20 %
51 a více let	30	24,60 %

Zdroj: vlastní zpracování

Celkem 31,1 % respondentů byly ženy ve věku 36–45 let. Druhou nejpočetnější skupinou byly s 27,0% ženy ve věku 26–35 let. Třetí nejvíce početnou skupinou 24,6 % byly vychovatelky ve věku nad 50 let. Nejméně početnými skupinami respondentů byly vychovatelky ve věku 18–25 let (9 %) a ve věku 46–50 let (8,2 %).

Graf 2 Nejvyšší dosažené vzdělání

Zdroj: vlastní zpracování

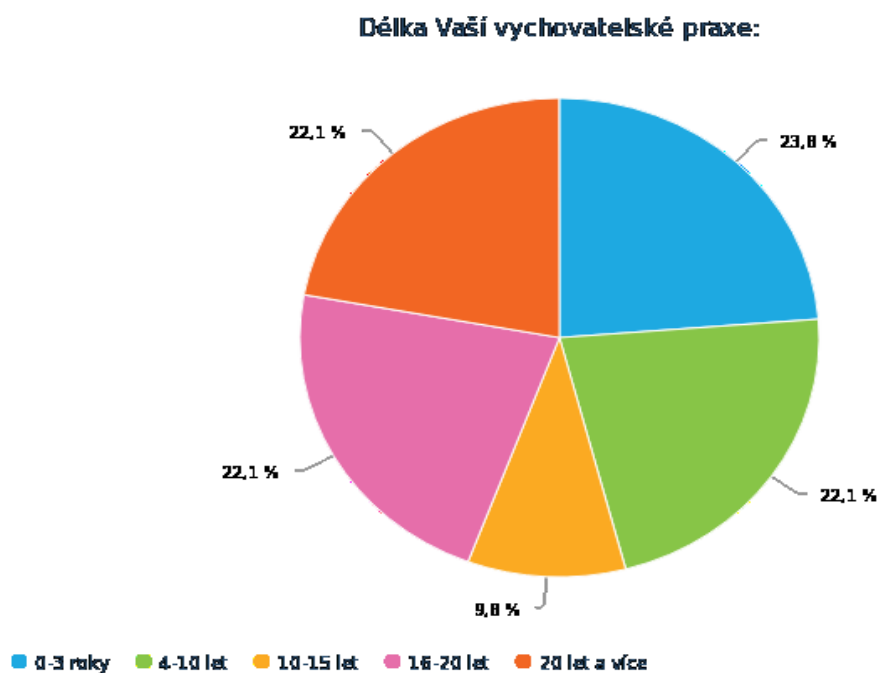
Tabulka 2 Rozdělení odpovědí dle dosaženého vzdělání

Možnost odpovědi	Responzí	Podíl
středoškolské	56	45,90 %
vyšší odborné	17	13,90 %
vysokoškolské – bakalářské	31	25,40 %
vysokoškolské magisterské	18	14,80 %

Zdroj: vlastní zpracování%

Nejvíce vychovatelek v počtu 45,9% byly ženy se středoškolským vzděláním. Toto odpovídá i výsledku předchozího grafu, kdy právě ženy starší padesáti let byly třetí nejpočetnější skupinou. Předpokládám, že se jedná o střední pedagogické školy, jejichž studiem získaly kvalifikaci.

Graf 3 Délka výchovatelské praxe

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 3 Rozdělení odpovědí dle délky výchovatelské praxe

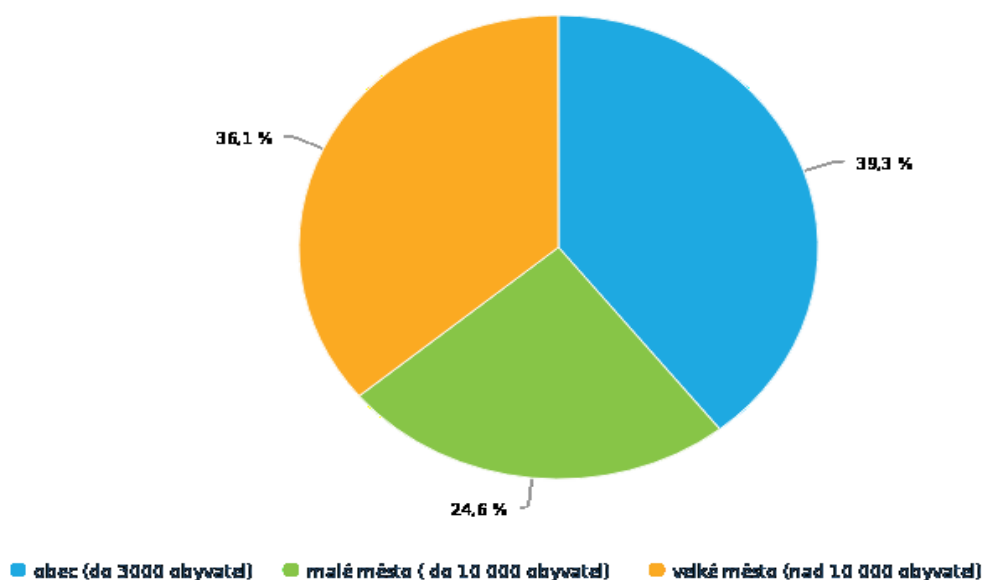
Možnost odpovědi	Responzí	Podíl
0–3 roky	29	23,80 %
4–10 let	27	22,10 %
10–15 let	12	9,80 %
16–20 let	27	22,10 %
20 let a více	27	22,10 %

Zdroj: vlastní zpracování

Nejvíce respondentek v počtu 23,8 % pracuje ve družině v rozmezí 0–3 roky. Ve stejném počtu 22,1 % byly vychovatelky s praxí 4–10 let, 16–20 let a 20 a více let. Nejméně respondentek v počtu 9,8 % má výchovatelskou praxi 10–15 let.

Graf 4 Umístění ZŠ, ve které se družina nachází

Umístění ZŠ, ve které se družina nachází:

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 4 Rozdělení odpovědí dle umístění

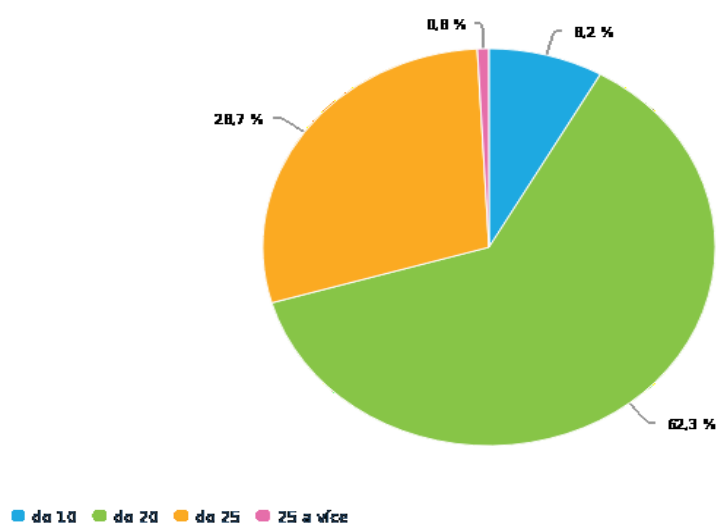
Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
obec	48	8,20 %
malé město	30	24,60 %
velké město	44	36,10 %

Zdroj: vlastní zpracování

Do dotazníku jsem zařadila tuto informativní otázku, aby bylo zřejmé, že respondenti působí na školách, které jsou jak v obcích, malých i velkých městech. Dle výsledků je patrné, že nejvíce odpovídali vychovatelky, které působí v obcích, a to v počtu 39,3 %, druhé v pořadí byly odpovědi žen působících ve velkých městech v počtu 36,1 % a nejméně bylo vychovatelek z malých měst v počtu 24,6 %.

Graf 5 Ideální počet žáků v jednom oddělení školní družiny

Jaký by měl být ideální počet žáků v jednom oddělení ŠD?

Zdroj: vlastní zpracování

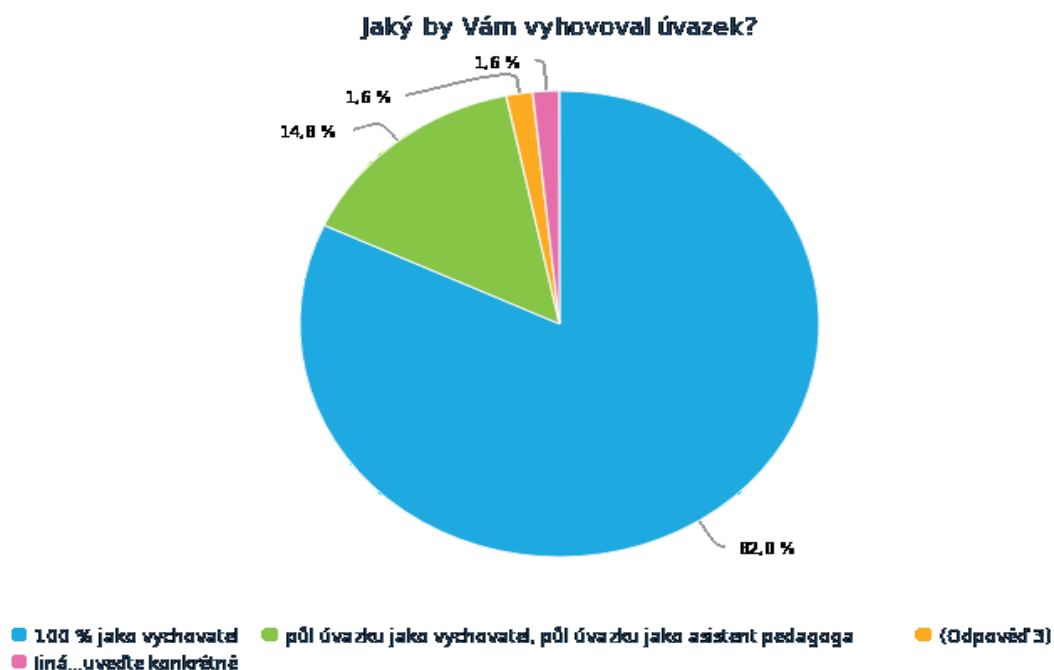
Tabulka 5 Rozdělení odpovědí dle ideálního počtu žáků

Možnost odpovědi	Responzí	Podíl
do 10	10	8,20 %
do 20	76	62,30 %
do 25	35	28,70 %
25 a více	1	0,80 %

Zdroj: vlastní zpracování

Ze statistik vyplývá, že většina škol nemá dostatečnou kapacitu školních družin, aby mohly uspokojit velký zájem rodičů a umístit tak všechny děti do tohoto zařízení. Většina oddělení je naplňována do maximálního počtu, tedy třiceti dětí v jednom oddělení. Tento počet dětí v přepočtu na jednoho vychovatele je vzhledem k náročnosti tohoto povolání poměrně vysoký. 62,3 % respondentů se shoduje na faktu, že optimální počet dětí by byl do počtu dvaceti žáků v jednom oddělení. S počtem 25 dětí by bylo spokojeno 28,7 % dotazovaných. Pokud bychom počítali s tím, že denně by nebyli všichni žáci přítomni, tyto počty by byly již únosné. Vychovatelům by se daleko lépe udržovala kázeň a také by bylo snazší s menším počtem žáků zkoušet nové a pro děti atraktivní činnosti. 8,2 % dotazovaných by byla spokojena s počtem do deseti žáků. Více než 25 dětí v oddělení schvaluje pouze jeden respondent. Z těchto údajů tedy jasně vyplývá, že počet žáků by se již neměl navyšovat, ba naopak snižovat.

Graf 6 Pracovní úvazek

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 6 Rozdělení odpovědí dle pracovního úvazku

Možnost odpovědi	Responzí	Podíl
100 % jako vychovatel	100	82,00 %
50 % vychovatel, 50 % asistent	18	14,80 %
Jiný, jaký	4	3,20 %

Zdroj: vlastní zpracování

Jak již vyplývá z předchozích odpovědí, většina vychovatelek má středoškolské vzdělání, tedy takové, které jim k výkonu povolání vychovatelů v ŠD plně stačí. 100 respondentů by si představovalo svůj ideální úvazek takový, aby byl ze 100 % vychovatelství. 14,8 % z celkového počtu respondentů by uvítalo pracovat na půl úvazku jako asistent pedagoga a na půl úvazku jako vychovatel. Tato skutečnost by však byla možná pouze za předpokladu, že by vychovatel měl vzdělání v oboru speciální pedagogiky nebo by absolvoval kurz pro asistenty pedagoga. Zbytek respondentek uvedlo, že by jim postačil úvazek na půl vychovatel a na půl úvazku učitel prvního stupně, který by vyučoval pouze výchovy.

Graf 7 Počet kroužků, které by měl vychovatel vést

Zdroj: vlastní zpracování

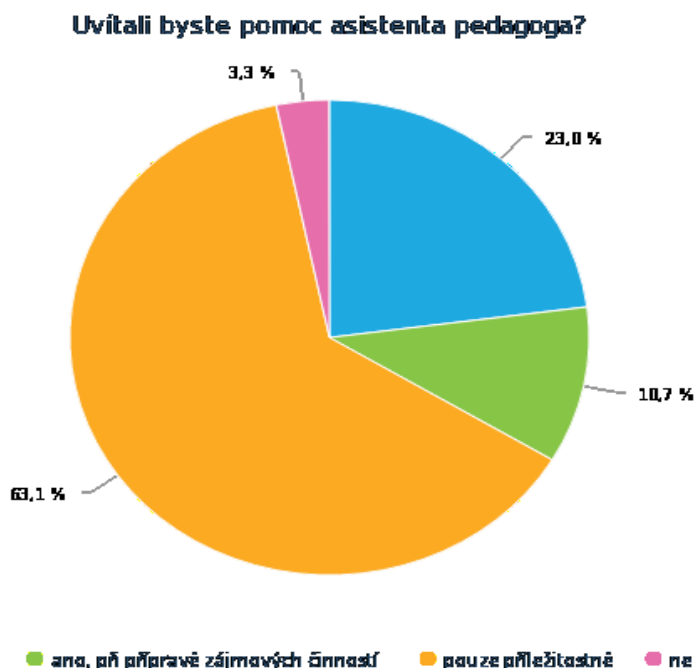
Tabulka 7 Rozdělení odpovědí dle počtu kroužků

Možnost odpovědi	Responzí	Podíl
Žádný	39	32,00 %
1	53	43,40 %
2	18	14,80 %
Více	5	4,10 %
Jiný	7	5,70 %

Zdroj: vlastní zpracování

Vychovatelé často v rámci své pracovní doby, pokud mají příznivé podmínky, vedou zájmové kroužky. Dle mínění respondentů by měl vychovatel vést pouze jeden zájmový kroužek – 43,4 %. 32,0 % si myslí, že by neměl vést kroužek žádný. Vést více než dva kroužky by bylo možné dle 4,1 % dotázaných. Ostatní (5,7 %) uváděli, že by vychovatelé měli vést kroužky dle svých schopností a možností, kladli důraz na to, že vedení kroužků by mělo být zcela dobrovolné a pokud by kroužky probíhaly mimo pracovní dobu, měli by být vychovatelé za toto placeni.

Graf 8 Pomoc asistenta pedagoga

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 8 Rozdělení odpovědí dle pomoci asistenta pedagoga

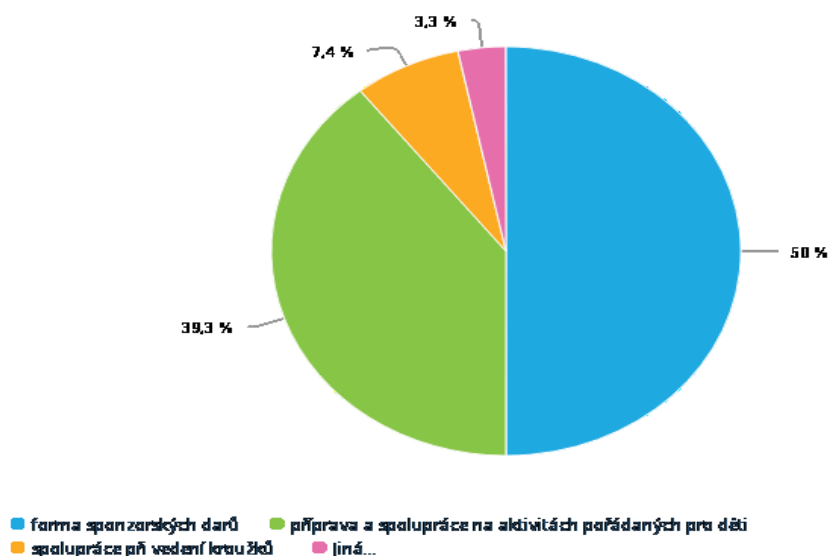
Možnost odpovědi	Responzí	Podíl
ano, při práci s dětmi	28	23,80 %
ano, při přípravě zájmových činností	13	10,70 %
pouze příležitostně	77	63,10 %
ne	4	3,30 %

Zdroj: vlastní zpracování

Asistent pedagoga je v souvislosti s inkluzí poměrně novým fenoménem na školách. Zajímalo mě, zda i vychovatelé by uvítali možnost mít asistenta. Překvapilo mě, že celých 63,1 % by využilo pomoc asistenta pouze příležitostně, 23,0 % by tuto možnost využilo při práci s dětmi, 10,7 % by využívalo asistenta při přípravě zájmových činností. O pomoc by nestálo 3,3 % dotazovaných.

Graf 9 Spolupráce s rodiči

Jaká forma spolupráce s rodiči by Vám připadala nejvíce efektivní?

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 9 Rozdělení odpovědí dle formy spolupráce s rodiči

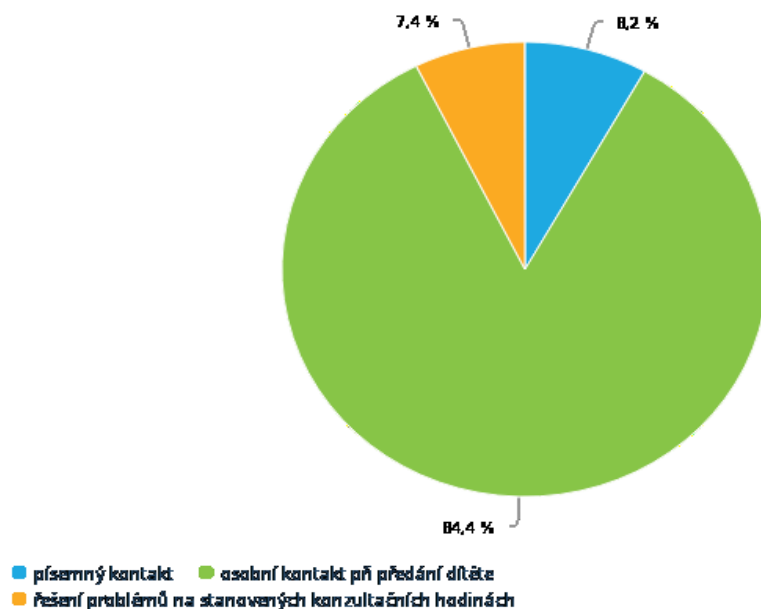
Možnost odpovědi	Responzí	Podíl
forma sponzorských darů	61	50,00 %
příprava a spolupráce na aktivitách	48	39,30 %
spolupráce při vedení kroužků	9	7,40 %
jiná	4	3,30 %

Zdroj: vlastní zpracování

Celých 50 % dotazovaných by upřednostňovalo jako nejlepší způsob spolupráce formu sponzorských darů. Pro rozpočet školních družin by toto bylo jistě hodnotným přínosem, ať už by se jednalo o dary finanční, či materiální (např. hračky, vybavení tříd, pomůcky na výtvarné činnosti atd.) Tato spolupráce by tímto pádem nabyla charakteru zcela pragmatického. Nemalé procento vychovatelek – 39,3 % by za přínosnou považovalo spolupráci při přípravě a pořádání společných akcí pro děti. Touto cestou by jistě docházelo ke zlepšení vzájemných vztahů nejen mezi vychovateli a rodiči, ale i upevnění rodinných pout. 7,4 % dotazovaných by ráda spolupracovala s rodiči formou vedení kroužků jimi samotnými. Přáním vychovatelů by také bylo dle odpovědi dvou dotazovaných, aby rodiče a vychovatelé "táhli za jeden provaz" a rodiče znali dobře své povinnosti a nejen práva. Toto by potom bylo ideální spoluprací.

Graf 10 Forma komunikace s rodiči

Jakou formu komunikace s rodiči při řešení výchovných problémů preferujete:

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 10 Rozdělení odpovědí dle formy komunikace s rodiči

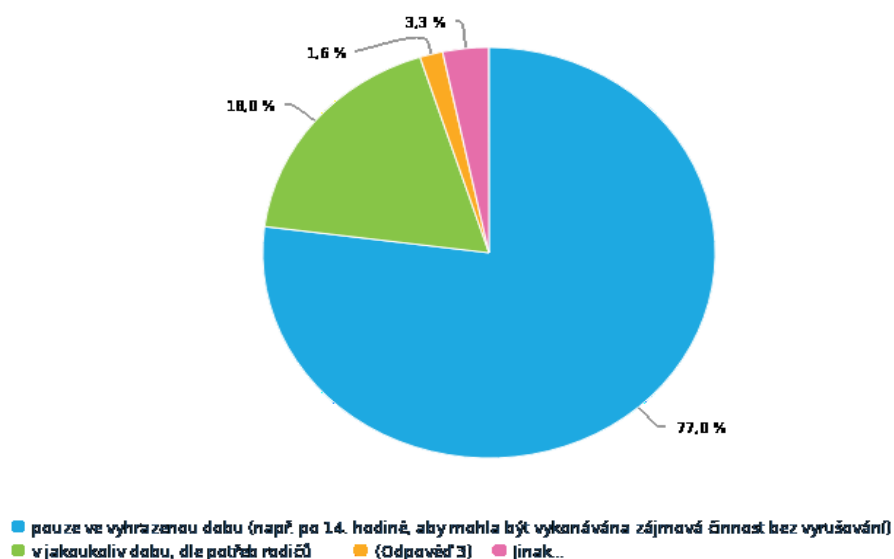
Možnost odpovědi	Responzí	Podíl
písemný kontakt	10	8,20 %
osobní kontakt při předání dítěte	103	84,40 %
konzultační hodiny	9	7,40 %

Zdroj: vlastní zpracování

Celých 84,4 % dotazovaných by považovalo a považuje osobní kontakt za nejlepší možnou formu řešení problémů, které s péčí o svěřené dítě souvisí. Nejčastěji se jedná o problémy kázeňského charakteru. Tuto formu by volila většina, jelikož se zdá stále ještě být tou nejvíce efektivní. Každodenní kontakt vychovatelů s rodiči je výhodný. Nastalé problémy se mohou vyřešit okamžitě a tím lze také předcházet jejich opakování. Podmínkou by však měla být oboustranná schopnost rozlišovat důležité záležitosti od malicherností. Písemný kontakt by volilo 8,2 % respondentů. Konzultační hodiny by jako dobrou volbu komunikace upřednostnilo 7,4 % respondentů. Tyto schůzky nebývají u družin tak časté, ale pokud by některým vychovatelům vyhovovaly, proč ne.

Graf 11 Vyzvedávání dětí rodiči

Vyzvedávání dětí rodiči by mělo být stanoveno vychovateli:

Zdroj: vlastní zpracování

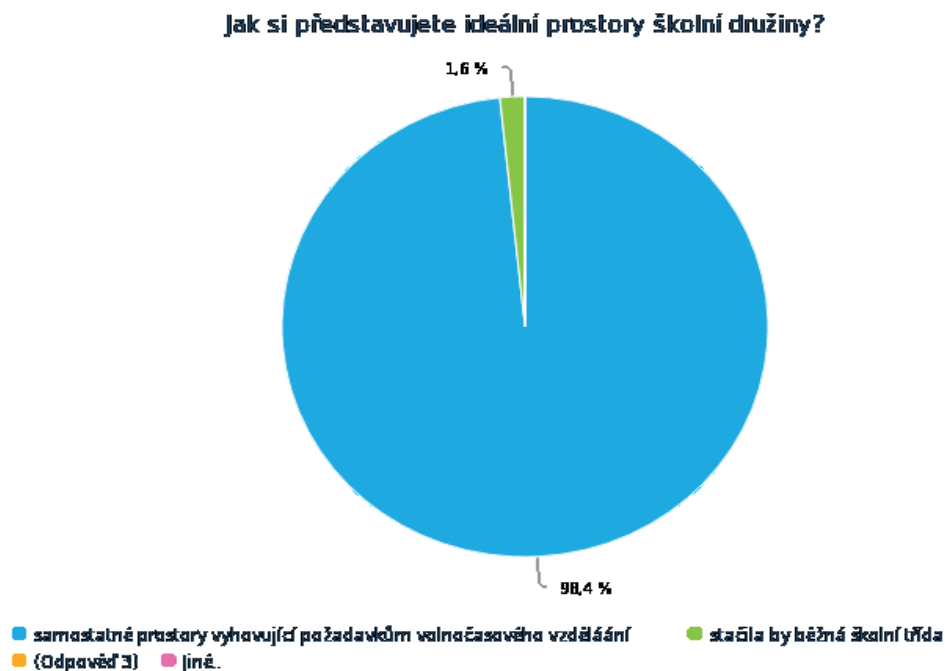
Tabulka 11 Rozdělení odpovědí dle vyzvedávání dětí rodiči

Možnost odpovědi	Responzí	Podíl
Ve vyhrazenou dobu	94	77,00 %
V jakoukoliv dobu	22	18,80 %
Jinak	6	4,90 %

Zdroj: vlastní zpracování

Odchody a vyzvedávání dětí ze školní družiny velmi ovlivňuje časovou skladbu zaměstnání. Děti navštěvují mnoho zájmových kroužků. Ať již se uskutečňují v budově školy, či jiném zájmovém zařízení, je třeba počítat s tím, že děti odchází většinou v tu nejméně vhodnou dobu, ve které vychovatelé vykonávají zájmové činnosti, které jsou náplní jejich odpoledního programu. Odchody dětí většinou pevně stanovuje vnitřní řád školní družiny. Často však vedení škol upřednostňuje požadavky rodičů vyzvednout si dítě ve kteroukoliv dobu před požadavky vychovatelů, kteří mají tímto často "svázané ruce" a musí přizpůsobit program rodičům, ne dětem. Z šetření vyplývá, že 77 % respondentů by upřednostnilo vyzvedávání dětí pouze ve vyhrazenou dobu, 18 % by nevadilo vyzvedávání v jakoukoliv dobu. Ostatní respondenti uvedli, že by po dobu pobytu venku a během průběhu nemělo být rodičům umožněno děti vyzvedávat a tím ovlivňovat časový harmonogram vykonávaných aktivit.

Graf 12 Představa ideálních prostor školní družiny

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 12 Rozdělení odpovědí dle představy ideálních prostor školní družiny

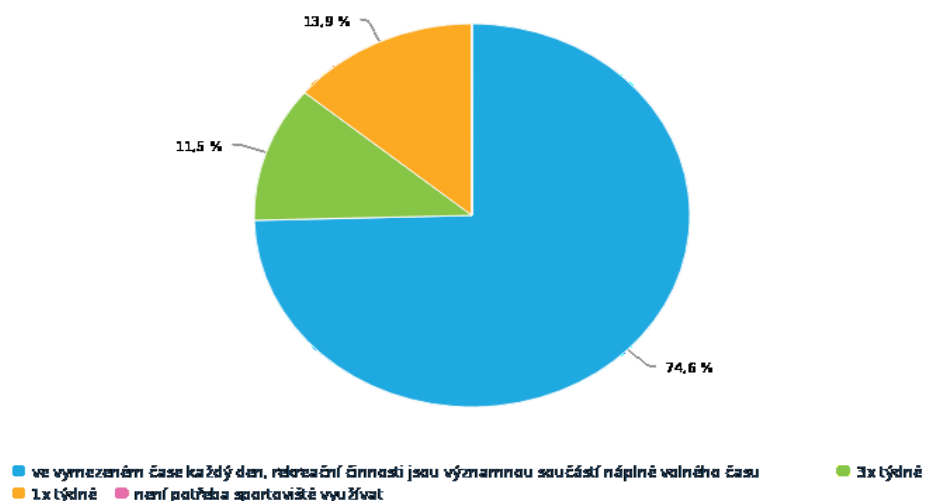
Možnost odpovědi	Responzí	Podíl
Samostatné prostory	120	98,40 %
Školní třída	2	1,60 %
Jiná	0	0 %

Zdroj: vlastní zpracování

Mezi nejdůležitější prvky při výkonu jakéhokoliv povolání patří jistě prostředí, ve kterém má pracovní proces probíhat. Prostory, ve kterých tráví svůj volný čas děti, by měly být ideálně postavené jim na míru. O tom, že by perfektním prostředím pro školní družiny měly být prostory, které by vyhovovaly požadavkům volnočasového vzdělávání, je přesvědčeno celých 98,4 % respondentů. Aby děti trávily svůj volný čas v prostorách, kde se běžně vyučuje, by preferovalo pouhých 1,6 %. V tomto ohledu by tedy bylo funkčním řešením mít své vlastní prostory a pravidelné finanční dotace, aby právě odborníci z řad vychovatelů, kteří jsou v edukační realitě denně, mohli toto prostředí dovést do stavu ideálu.

Graf 13 Využívání tělocvičny a školního sportoviště

Využívat tělocvičnu a školní sportoviště by mělo být umožněno vychovatelům:

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 13 Rozdělení odpovědí dle využívání tělocvičny a školního sportoviště

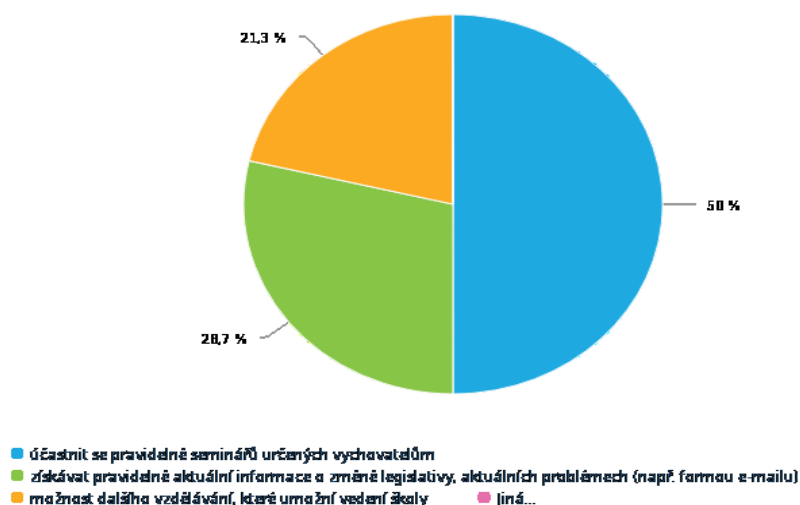
Možnost odpovědi	Responzí	Podíl
Každý den	91	74,60 %
3x týdně	14	11,50 %
1x týdně	17	13,90 %
Není potřeba	0	0 %

Zdroj: vlastní zpracování

Rekreační činnosti jsou nedílnou a velmi důležitou součástí volnočasových aktivit. Aby bylo možné tyto činnosti zařazovat do programu co nejčastěji, je třeba prostorů jako je tělocvična či školní hřiště. 74,6 % respondentů vybralo z nabízených odpovědí tu, ve které by měla být vychovatelům dána možnost využívat tělocvičnu každý den ve vymezeném čase. Ze zkušenosti své i svých kolegyně – vychovatelek vím, že je velmi obtížné prosadit tento požadavek u ostatních kolegů i vedení školy. V odpoledních hodinách, kdy by vychovatelé potřebovali tělocvičnu nejvíce, jsou kromě hodin tělesné výchovy nabízeny tyto prostory často jiným aktivitám, které za pronájem tělocvičny platí a tyto peníze jdou potom do rozpočtu školy. Toto řešení jistě není správné. Jednou týdně by tělocvična stačila 13,9 % tazatelů a třikrát týdně 11,5 % respondentů. Nikdo nevybral možnost, že není třeba sportoviště využívat. Ideální by tedy bylo, aby byly prostory sportovišť uvolňovány družinám denně.

Graf 14 Možnosti v rámci profesního rozvoje

V rámci profesního rozvoje byste uvítali možnost:

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 14 Rozdělení odpovědí dle možností v rámci profesního rozvoje

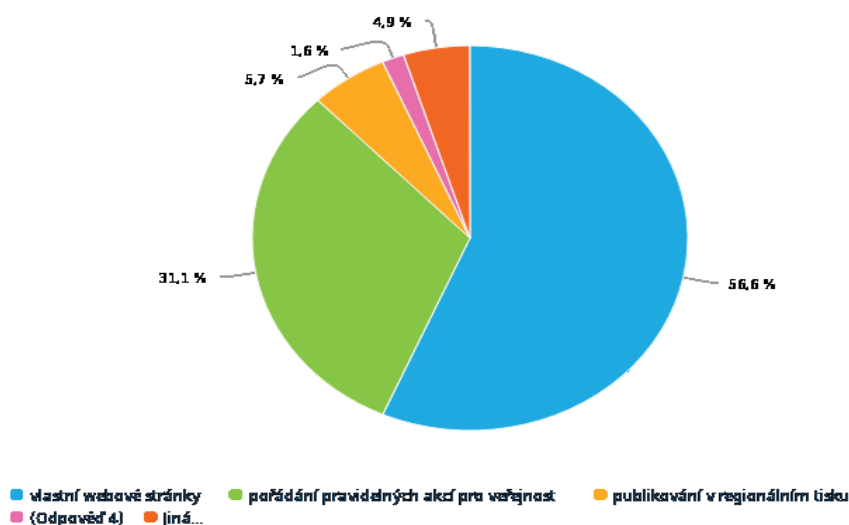
Možnost odpovědi	Responzí	Podíl
Pravidelné semináře	61	50,00 %
Získávání pravidelných informací	35	28,70 %
Další vzdělávání	26	21,30 %
Jiná	0	0,00 %

Zdroj: vlastní zpracování

Vychovatelé stejně tak jako ostatní pedagogičtí pracovníci, by měli mít možnost se v rámci profesního růstu dále vzdělávat a prohlubovat své znalosti, aby se stali skutečně dobrými odborníky ve svém oboru. Tato dotazníková položka zjišťuje, jakou formou by mělo další vzdělávání probíhat. Polovina respondentů, tedy 50 % z nich vybralo formu pravidelné účasti na seminářích, které jsou určeny vychovatelům. Většina seminářů bývá zaměřena na pracovní činnosti, kde lze načerpat nové nápady. Účast na všech seminářích by měla být vedením škol umožňována. 28,7 % tazatelů vybralo možnost získávat pravidelně aktuální informace o zmiňované problematice například prostřednictvím e-mailu. Tímto způsobem by se mohly rychle rozesílat potřebné informace všem vychovatelům, čímž by se zvýšila i jejich informovanost. 21,3 % tazatelů by preferovala možnost dále se vzdělávat ať již ve svém oboru nebo si doplnit vzdělání tak, aby mohli např. vyučovat již zmíněné výchovy či jiné předměty.

Graf 15 Forma prezentování školní družiny

Jakou formu prezentování činnosti ŠD byste považovali za efektivní?

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 15 Rozdělení odpovědí dle formy prezentování školní družiny

Možnost odpovědi	Responzí	Podíl
Vlastní webové stránky	69	56,60 %
Pořádání akcí pro veřejnost	38	31,10 %
Publikování v tisku	7	5,70 %
Jiná	8	6,50 %

Zdroj: vlastní zpracování

Jako v každém jiném odvětví, i ve školství je třeba prezentovat výsledky své práce. Také školní družina, která je nedílnou součástí školy, by měla umět prezentovat výsledky své práce. 56,6 % vychovatelů by za nejlepší formu propagace vybrala možnost mít své vlastní webové stránky. S tímto by však přibyla také práce navíc, jelikož stránky by musely mít svého správce a otázkou je také to, kdo by administrátora platil. Ideální by bylo, kdyby toto zvládl dělat sám vychovatel. Pořádat pravidelné akce pro veřejnost by bylo volbou pro 31,1 % respondentů. Nyní jsou ve družinách většinou pořádány aktivity pouze pro rodiče dětí, které družinu navštěvují. Pořádání akcí pro veřejnost by však vyžadovalo mnoho práce navíc, včetně spolupráce s vedením školy a zřizovatelem, ale jistě by mohlo dojít k vzájemné spolupráci mezi školou a rodiči, čímž by rodiče viděli školu i z jiného úhlu pohledu. Publikaci v regionálním tisku vybralo 5,7 % respondentů. 6,5 % tazatelů

ve svých odpovědích uvádělo, že by stačila propagace družin na stránkách školy. Pouhé dvě respondentky považují prezentování se na veřejnosti za zbytečné, přičemž pro ně samotné je důležitější spokojenost dětí a rodičů.

V úvodu praktické části této bakalářské práce jsem si položila tyto výzkumné otázky:

1) Jak si představuje ideální školní družinu vychovatel?

Dle výsledků šetření by si vychovatelé představovali ideální podmínky takto. Počet dětí v jednom oddělení by neměl přesáhnout číslo 20. Tento počet by považovali za optimální. Co se týče úvazku, za optimální by vybrali takový úvazek, ve kterém by pracovali ve školní družině na 100 %. Vzhledem k náročnosti tohoto povolání by pouze malé procento volilo úvazek kombinovaný s prací asistenta pedagoga či učitele výchov. Pokud by měli vést kroužky, ideálně by to byl jeden zájmový útvar jednou týdně. I vzhledem k nastalé inkluzi by vychovatelé pomoc asistenta pedagoga ve družině využívali pouze příležitostně, což mě docela překvapilo.

2) Jak by měla probíhat spolupráce vychovatele s rodiči?

Spolupráce s rodiči je velmi častým tématem k diskusi nejen mezi vychovateli. Jak vycházet s rodiči, aby došlo k oboustranné shodě, je velmi nesnadným úkolem. Na řešení těchto situací jsou připraveni pouze teoreticky, ale teprve praxí získává každý vychovatel cenné zkušenosti. Nicméně z výsledků šetření vyplynulo, že za nejefektivnější formu spolupráce s rodiči by zvolili respondenti sponzorské dary. Tímto by pomohli rodiče družinám pouze k získání materiálních prostředků. Formu spolupráce při přípravě akcí pro děti zvolilo 39,3 % z nich. Domnívám se tedy, že upevňování vztahů mezi nimi a rodiči právě touto formou by bylo přínosné pro obě strany, jelikož právě při těchto aktivitách, kdy je atmosféra méně formální, a cíle obou stran jsou společné, může docházet ke snadnější spolupráci. Někteří respondenti uvedli, že by stačilo, aby rodiče znali kromě svých práv také své povinnosti vůči dětem i škole. Při řešení výchovných problémů by většina dotazovaných považovala za nejvhodnější využít osobního kontaktu s rodiči. Provozní doba by měla být stanovena vedením školy, ne zřizovatelem. V pravomoci vychovatelů by mělo být i stanovení vyzvedávání dětí v takovou dobu, aby nedocházelo

k narušování průběhu zájmových činností. Finance, které by měli vychovatelé k dispozici, by měly být přidělovány měsíčně. Z těchto by potom chtěli pořizovat pomůcky, za přínosné by považovali, aby tyto finance byly pouze pro družinu a tím by nekončily v rozpočtech školy, což se dle respondentů v současnosti často děje. Spolupráce s rodiči by měla být tedy založena nejen na sponzorování, ale i na jejich aktivním přístupu.

3) Jaká by měla být podpora práce vychovatelů ze strany vedení školy?

Považuji za zcela zásadní, aby vedení škol mělo zájem orientovat se v problematice školních družin. Také zúčastnění respondenti sdílí tento názor. Ředitelé by měli sami aktivně sledovat všechny nové trendy v pedagogice volného času a měli by být schopni tyto předávat svým zaměstnancům. Z výsledků šetření vyplývá, že by mělo být vychovatelům umožněno v rámci dalšího vzdělávání navštěvovat všechny dostupné semináře jim určené. Dále by mělo vedení školy podporovat družiny i při tvorbě příjemného a vyhovujícího prostředí, a to nejen poskytnutím vyhovujících prostor, ale také tím, že bude počítat i se školní družinou při využívání tělocvičny a školních sportovišť.

Závěr

Školní družina je v České republice nejrozšířenějším zařízením pro výchovu mimo vyučování. V tomto zařízení tráví v dnešní době mnohdy velkou část svého volného času. Proto je velmi důležité, aby zde bylo nejen vlivné a přátelské prostředí, ale také dobrá atmosféra, kterou zaručuje hlavně vychovatel a jeho osobnostní rysy.

V teoretické části jsem se zabývala obecnou charakteristikou školních družin, objasnila jsem základní pojmy, podmínky fungování tohoto zařízení, ale také současné problémy, se kterými se vychovatelé při své práci setkávají. Ve druhé kapitole teoretické části jsem charakterizovala dítě mladšího školního věku, jelikož právě tyto děti družiny navštěvují nejčastěji.

Cílem této práce bylo zjistit, jak by měla družina vypadat a fungovat tak, aby byla pro vychovatele dobrým pracovištěm. Zjišťovala jsem také, jak by měla vypadat spolupráce s rodiči a vedením školy. Respondenty byli převážně vychovatelé s delší praxí, takže výsledky šetření považuji za objektivní a velmi přínosné. Jaká je situace v těchto zařízeních nyní, víme všichni. Jako v každém jiném povolání se i vychovatelé setkávají s mnohými překážkami a úskalími, které pramení nejen ze špatných pracovních podmínek, ale také ze špatných vztahů mezi nimi, rodiči i vedením škol. Dle výsledků šetření musím konstatovat, že cíle mé práce byly naplněny tak, jak jsem si představovala. Vychovatelé zde vyjádřili své názory, přání a postoje. K vyplňování dotazníků respondenti přistoupili velice zodpovědně a díky tomu jsem získala mnoho užitečných dat, jejichž analýzou a uspořádáním jsem dospěla ke konečným závěrům.

Vychovatelé by si představovali a přáli pracovat v zařízeních, která by odpovídala všem požadavkům volnočasového zařízení. Družiny by neměly být přeplňovány velkými počty dětí, vychovatelé by měli mít větší pravomoci při rozhodování o věcech, které se jich týkají. Faktem je, že uskutečnit vše dle představ a požadavků vychovatelů by nebylo otázkou krátké doby, ale jistě by bylo dobré zahájit alespoň diskuzi mezi lidmi z praxe a osobami pověřenými tvorbou důležitých dokumentů. Díky tomuto šetření jsme se dozvěděli o představách, které vycházejí z reality. Důležité by mělo být, aby vychovatelé, rodiče i ředitelé spolu dobře spolupracovali a hlavně spolu dokázali dobře komunikovat. Právě lidé „z praxe“ by měli být těmi, kdo by připomínkovali a navrhovali

různé předpisy, které by byly pro vychovatele užitečné a hlavně v praxi proveditelné a uplatnitelné.

Myslím si, že na prvním místě by mělo být spokojené dítě a také spokojený vychovatel. Vychovatel, jehož vědomosti, moudrost, empatie, přirozená autorita a láska k dětem by měly být předpokladem k jeho povolání.

Seznam použitých informačních zdrojů

- BENDL, S. a kol. *Vychovatelství*. Praha: Grada, 2015. 312 s. ISBN 978-80-247-9763-2.
- BLÁHA, V. *Výchova mimo vyučování na základních školách*. Praha: Státní pedagogické vydavatelství, 1984. 116 s. ISBN neuvedeno.
- HÁJEK B., PÁVKOVÁ J. a kol. *Školní družina*. 2. aktualizované vydání. Praha: Portál, 2007. 150 s. ISBN 978-80-7367-268-3.
- JŮVA, V. a kol. *Základy pedagogiky pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido, 2001. 118 s. ISBN 80- 85931595-8.
- LINHART, J., PETRUSEK, M., VODÁKOVÁ, A., MAŘÍKOVÁ Hana. *Velký pedagogický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-310-5.
- MIŠURCOVÁ, V., FIŠER, J., FIXL, V. *Hra a hračka v životě dítěte*. Praha: SPN, 1989. 143 s. ISBN 14-112-89.
- NEUMAN, J. *Dobrodružné hry a cvičení v přírodě*. Praha: Portál, 2014. 325s. ISBN 978-80-262-0628-6.
- NOVOTNÝ, I., HRUŠKA, M. *Biologie člověka*. Praha: Fortuna, 2003. 240 s. ISBN 80-7168-819-3.
- PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2002. 231 s. ISBN 80-7178-711-6.
- PRŮCHA, J. *Pedagogický výzkum*. Uvedení do teorie a praxe. Praha: Univerzita Karlova, 1995. 132 s. ISBN 80-7184-132-3.
- SPOUSTA, V. a kol. *Kapitoly z pedagogiky volného času*. Brno: Masarykova univerzita, 1996. 37 s. ISBN 80-210-1274-9.
- ŠTĚPANOVIČ, J. *Psychologie pro gymnázia*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. ISBN 14-119-79.
- ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. 377s. ISBN 978-80-7367-313-0.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*. Praha: Karolinum, 2008. 467 s. ISBN 978-80-34609560.

Legislativa a elektronické dokumenty

Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k postavení, organizaci a činnosti školních družin. Č. j. 17749/2002-51. Praha 10. 6. 2002.

Národní program rozvoje vzdělávání Bílá kniha. Praha: Tauris, 2001. Dostupné z <http://www.msmt.cz/bila-kniha/narodni-program-rozvoje-vzdelavani-v-ceske-republice-bila-kniha-2001>

Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném vzdělávání (školský zákon)

Zákon č. 563/2004 sb. o pedagogických pracovnících a změně některých zákonů

Seznam tabulek

Tabulka 1 Rozdělení odpovědí dle věku	37
Tabulka 2 Rozdělení odpovědí dle dosaženého vzdělání	38
Tabulka 3 Rozdělení odpovědí dle délky výchovatelské praxe	39
Tabulka 4 Rozdělení odpovědí dle umístění	40
Tabulka 5 Rozdělení odpovědí dle ideálního počtu žáků.....	41
Tabulka 6 Rozdělení odpovědí dle pracovního úvazku.....	42
Tabulka 7 Rozdělení odpovědí dle počtu kroužků	43
Tabulka 8 Rozdělení odpovědí dle pomoci asistenta pedagoga	44
Tabulka 9 Rozdělení odpovědí dle formy spolupráce s rodiči	45
Tabulka 10 Rozdělení odpovědí dle formy komunikace s rodiči	46
Tabulka 11 Rozdělení odpovědí dle vyzvedávání dětí rodiči.....	47
Tabulka 12 Rozdělení odpovědí dle představy ideálních prostor školní družiny.....	48
Tabulka 13 Rozdělení odpovědí dle využívání tělocvičny a školního sportoviště.....	49
Tabulka 14 Rozdělení odpovědí dle možností v rámci profesního rozvoje	50
Tabulka 15 Rozdělení odpovědí dle formy prezentování školní družiny.....	51

Seznam grafů

Graf 1 Věk respondentů.....	37
Graf 2 Nejvyšší dosažené vzdělání.....	38
Graf 3 Délka výchovatské praxe.....	39
Graf 4 Umístění ZŠ, ve které se družina nachází	40
Graf 5 Ideální počet žáků v jednom oddělení školní družiny.....	41
Graf 6 Pracovní úvazek	42
Graf 7 Počet kroužků, které by měl vychovatel vést.....	43
Graf 8 Pomoc asistenta pedagoga.....	44
Graf 9 Spolupráce s rodiči	45
Graf 10 Forma komunikace s rodiči	46
Graf 11 Vyzvedávání dětí rodiči	47
Graf 12 Představa ideálních prostor školní družiny	48
Graf 13 Využívání tělocvičny a školního sportoviště	49
Graf 14 Možnosti v rámci profesního rozvoje.....	50
Graf 15 Forma prezentování školní družiny.....	51

Seznam příloh

Příloha 1 Dotazník.....	61
-------------------------	----

Přílohy

Příloha 1 Dotazník

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Vážení kolegové,

v rámci přípravy mé bakalářské práce vás chci touto cestou požádat o vyplnění následného dotazníku. Pracuji jako vychovatelka ve školní družině a studuji obor Vychovatelství na Univerzitě Karlově. Cílem tohoto šetření je zjistit a zhodnotit, jak by měla školní družina dle Vašeho názoru a dosavadních pracovních zkušeností, vypadat a fungovat tak, aby se vám dobře a efektivně v tomto zařízení pracovalo. Váš názor je důležitý, proto Vás prosím o upřímné a pravdivé odpovědi. Dotazník je zcela anonymní a všechny získané informace jsou důvěrné a budou sloužit pouze pro účely mé bakalářské práce. Dotazník obsahuje různé druhy otázek. Na většinu z nich odpovězte označením vybrané možnosti křížkem. Pokud není uvedeno jinak, vyberte jen jednu možnost. Při otevřených otázkách máte možnost vyjádřit svůj vlastní názor.

Předem Vám děkuji za Váš čas a spolupráci.

Lenka Kocourková, studentka Vychovatelství

1) Věk respondenta

- 18–25 let
- 26–35 let
- 36–45 let
- 46–50 let
- 51 a více let

2) Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání

- středoškolské
- vyšší odborné
- vysokoškolské – bakalářské
- vysokoškolské – magisterské

3) Délka Vaší vychovatelské praxe

- 0–3 roky
- 4–10 let
- 10–15 let
- 15 let a více

4) Umístění základní školy, ve které se ŠD nachází

- obec (méně než 3000 obyvatel)
- město (do 10 000 obyvatel)
- velké město (nad 10 000 obyvatel)

5) Jaký by měl být ideální počet žáků v jednom oddělení ŠD?

- do 10
- do 20
- do 25

- 25 a více

6) Jaký by Vám vyhovoval úvazek?

- 100% jako vychovatel ve školní družině
- 70% jako vychovatel, 30% jako učitel nebo asistent pedagoga
- jiný (uveďte konkrétně).....

7) Kolik zájmových kroužků by měl vychovatel vést?

- žádný
- 1
- 2
- více
- jiná.....

8) Uvítali byste jako pomoc při své práci asistenta pedagoga?

- ano, využíval/la bych ho jako pomoc při práci s dětmi
- ano, využíval/la bych ho při přípravě zájmových činností
- využíval/la bych jeho pomoci pouze příležitostně
- připadá mě to zbytečné

9) Jaká forma spolupráce s rodiči by Vám připadala nejvíce efektivní?

- formou sponzorských darů
- účast na aktivitách připravovaných pro děti
- spolupráce při vedení kroužků

10) Jakou formu komunikace s rodiči při řešení výchovných problémů byste preferovali?

- písemný kontakt
- osobní kontakt při přebírání dítěte

- předem domluvené schůzky při stanovených konzultačních hodinách

11) Vyzvedávání dětí rodiči by mělo být stanoveno vychovateli

- pouze ve vyhrazenou dobu (např. až po 14.00)
- kdykoli během provozní doby
- jinak, jak?

12) Jak si představujete ideální prostory pro školní družinu?

- samostatné prostory vyhovující požadavkům volnočasového vzdělávání
- stačila by školní třída
- jiné.....

13) V rámci uskutečňování rekreačních činností by mělo vedení školy umožnit vychovatelům využívat školní tělocvičnu a jiná sportoviště:

- ve vymezeném čase každý den v týdnu
- třikrát týdně
- jednou týdně
- není potřeba

14) V rámci profesního rozvoje byste uvítali možnost:

- účastnit se pravidelně seminářů určených vychovatelům
- získávat pravidelně aktuální informace o změně legislativy, aktuálních problémech
- možnost dalšího vzdělávání, které umožní vedení školy

15) Jakou formu prezentování činností ŠD byste považovali za efektivní:

- vlastní webové stránky
- pořádání akcí pro veřejnost
- publikování v regionálním tisku
- jiná, jaká.....